XV. YÜZYILDA YAZILMIŞ BİLİNMEYEN BİR NAZÎRE MECMÛASI VE AYDINLI VİSÂLÎ'NİN BİLİNMEYEN ŞİİRLERİ

An Known Nazîre Collection in XV. Century and The Unknown poems of Aydınlı Visâlî

Une collection de "Nazîre" inconnu de XVe siècle et les poèmes inconnus de Aydınlı Visâli

Doç. Dr. Ahmet MERMER*

ÖZET

Benzerlik ve gelenek üzerine kurulmuş olan Dîvân Edebiyatı'nın hem edebiyat tarihi hem de metin noktasında önemli kaynaklarından biri de, nazîre mecmûalarıdır. Bu mecmûalar Dîvân edebiyatı'nın daha kuruluş dönemlerinde görülmeye başlamıştır. Bugüne kadar bilinmeyen ve bizim ortaya çıkardığımız nazîre mecmûası bunun delilidir. XV. yüzyılda yazılmış bu mecmûa,kuruluş devresine ışık tutan, o devirdeki beğenilen şiirlere işaret edilen ve Türkî-i Basît'in ilk temsilcisi sayılan Aydınlı Visâlî'nin pek çok şiirinin kayıtlı olması açısından Edebiyat dünyasının tanıması gereken bir eser olduğu kanaatindeyim.

Anahtar Kelimeler

Nazîre Mecmûası, Mecmûanın tanıtımı, Aydınlı Visâlî'nin Şiirleri.

ABSTRACT

One of the main sources of both literature history and the text point of Dîvân literature based on similarities and customs is nazîre collections. These collections seen just before the begining of the foundation term. Nazîre collections not been known up to now and also improved by us is the proof of the work. In my opinion, this collection, written in XV. century, lit the candle of the fundation term and implies the required poems also Aydınlı Visâlî, known as the founder of Türkî-i Basît, whose most of poems are recorded must be known as the best work of the litarature world.

Key Words

Nazîre Collection, The definition of the collection, The unknown poems of Aydınlı Visâlî

Bilinmeyen Bir Nazîre Mecmûası

Bir edebiyatın özünü yansıtan küçük veya büyük eserler, o edebiyat için, önemli vesîkalardır. Bu açıdan geçmişte doğmuş, gelişmiş ve dönemini tamamlamış olan Dîvân edebiyatı söz konusu ise, eski vesîkalar, daha da, büyük önem arz etmektedirler. Benzerlik ve gelenek üzerine kurulmuş olan Dîvân edebiyatının, hem edebiyat tarihi hem de metin noktasında önemli kaynaklarından biri de, nazîre mecmûalarıdır. Nazîre mecmûaları, Dîvân edebiyatının gelişme çizgisinde, daha kuruluş dönemlerinde görülmeye başlanmıştır. İşte, biz de, bu edebiyatın kuruluş devresine ışık tutan, o devirdeki beğenilen şiirlere işaret edilen ve o devir edebî zevkini yansıtan XV. yüzyıla ait bilinmeyen bir nazîre mecmûasını ve bu mecmûada yer alan bugüne kadar bir gazeliyle tanınan Türkî-i Basit hareketinin ilk temsilcisi sayılan Aydınlı Visâlî'nin altmış bir gazeli ile bir murabbâını

* Gazi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi.

edebiyat dünyasına bu araştırmamızla duyurmayı ve tanıtmayı amaçladık.

Nazîre, bir şâirin şiirine bir başka şâir tarafından aynı vezin, kâfiye ve redifle yazılan şiirdir[1]. Bu tipteki şiirlerin toplandığı mecmûalara da, Nazîre Mecmûaları denir. Türk edebiyatında tertip edeni belli olan, kaynaklarda adı belirtilen ve mevcut olan nazîre mecmûaları tarih sırasıyla şunlardır: Ömer bin Mezîd'in Mecmûatü'n-nezâ'ir'i[2], Eğridirli Hacı Kemal'in Câmi'u'-Nezâ'ir'i, Edirneli Nazmî'nin Mecma'ü'n-Nezâ'ir'i[3], Pervâne Bey Mecmûası, Budinli Hisâlî'nin Metâli'u'n-Nezâir'i[4]. Bu mecmûaların dışında derleyeni belli olmayan veya ihtilaf bulunan daha başka nazîre mecmûaları da vardır.

Yukarıda sözünü ettiğimiz Nazîre Mecmûası Millî kütüphânede Yz. 8839 numarada kayıtlıdır. Mecmûa, orijinal ciltli değil, sonradan ciltlenmiştir. Yp. 80, öç. 186x120 (110x72), yz. Nesih, st. 11-12. Mecmûa, mevcut hâliyle 80 yapraktır. Ancak, bu mecmûa eksiktir. Uzun araştırmalarımıza rağmen bu eserin başka bir nüshasını bulamadık. Mecmûanın baştan ilk yaprağı, ortadan 7b,78a ile sondan da yaklaşık beş yaprağı eksiktir. Bu eksiklikleri, yarı bölünmüş şiirler ile son kısımdaki Atâyî'nin şiirlerine yazılan Ahmed Paşa ile Visâlî'nin nazîrelerini, Edirneli Nazmî'nin Mecma'ü'n-Nezâir'i ile karşılaştırarak tespit ettik. Bu eksiklikten dolayı da kimin tertip ettiği de bilinmemektedir. Sözünü ettiğimiz mecmûa, tertip ediliş yönünden yukarıda adlarını belirttiğimiz nazîre mecmûalarından çok farklıdır. Mevcut nazîre mecmûaları "vezin, kâfiye ve redif" esasına göre tertip edilmiştir. Halbukî, söz konusu mecmûa, eskilerin "Zemin şiir"[5] adını verdikleri, kendisine nazîre yazılmış olan "model şiir" esasına göre düzenlenmiştir. Mecmûa, mevcut haliyle yedi bölüme ayrılmış; birinci, ikinci ve üçüncü bölümlerde Şeyhî'ye, dördüncü ve beşinci bölümlerde Ahmed Paşa'ya, altıncı bölümde Karamanlı Nizâmî'ye, yedinci ve son bölümde Atâyî'ye yazılan nazîreler toplanmıştır. Bu bölümlerin içinde, kendi arasında "vezin ve kâfiye" sırası gözönüne alınmış ve her birinin sonuna şu ifâdeler kaydedilmiştir:

I. Bölüm: Temmet Nezâ'ir-i Ahmed Paşa Li-gazeliyât-ı Mevlânâ Şeyhî tayeballâhu enfâsehu el-mübâreke Temme bakıyyete nezâ'ir-i Nizâmî Çelebi li- Mevlânâ Şeyhî Nevverallâhu merkadehu.

II. Bölüm: Temmet Nezâ'ir-i Nizâmî li-gazeliyât-ı Mevlânâ Şeyhî nevverallâhu merkadehümâ bakıyyete Nezâ'ir-i Salâhaddin el- Visâlî li- Mevlânâ Şeyhînevverallâhu merkadehu.

III. Bölüm: Nezâ'ir-i Salâhaddin el-Vîsâlî aslahallâhu şe'nehu li-gazeliyât-ı Mevlânâ Şeyhî sümme bakıyyete Nezâ'ir-i Nizâmî Çelebi li-gazeliyât-ı Ahmed Paşa rahmetullahi 'aleyhi.

IV. Bölüm: Temme Nezâ'ir-i Nizâmî Çelebi li-gazeliyât-ı Ahmed Paşayesserallâhu mâ yeşâ' sümme bakıyyete Nezâ'ir-i Salâhaddin el-Visâlî 'afâ 'anhü ligazeliyât-ı Ahmed Paşa tâle bekâhu.

V. Bölüm:Temmet Nezâ'ir-i Salâhaddin el-Visâlî aslahallâhu şe'nehu ligazeliyât-ı Ahmed Paşa tâle bekâhu sümme bakıyyete Nezâ'ir-i Salâhaddin el-Visâlî li-gazeliyât-ı Nizâmî Çelebi gafarallâhu lehu ve 'afâ 'anhü.

VI. Bölüm: Temmet Nezâ'ir-i Salâhaddin el-Visâlî 'afâ 'anhu li-gazeliyât-ı Nizâmî Çelebi gafarallâhu lehu veli vâlideyhi ve li- 'Atâyî Çelebi li- Mevlânâ Şeyhî ve hâzihi bakıyyetu nezâ'ir-i'Atâyî Çelebi li-Ahmed Paşa sellemehullâhu te'âlâ ev ebkâhu.

VII. Bölüm: .....

Bu kayıtlardan hareketle sözünü ettiğimiz mecmûanın şimdilik kaydıyla Ahmed Paşa(ö.1497)'nın sağlığında tertip edildiğini sanmaktayız. Nazîre mecmûasında 7 şâirin 213 şiiri yer almıştır. Şâirlerin adları, şiir sayıları ve nazım şekilleri şu tablodaki gibidir. Ayrıca, makalenin sonunda bu şiirlerin matlâ beyitleri verilerek şiir dökümü yapılmıştır:

Şâirin Adı	**ZŞ**	**N/G**	**Mr.**	**T.**
Şeyhî	42	-	-	42
Ahmed Paşa	35	18	1	54
Nizâmî	12	28	-	40
Visâlî	3	58	1	62
Atâyî	4	8	-	12
Adnî	-	2	-	2
Hafî	-	1	-	1
Toplam	96	115	2	213

ZŞ: Zemin Şiir, N/G: Nazire-Gazel, Mr: Murabba, T: Toplam

Mecmûada zemin şiirlerine "Şeyhî-râ-st, Ahmed Paşa-râ-st, Nizâmî-râ-st, Atâyî-râ-st" biçiminde birer başlık konmuş, diğer şâirlerin ona nazîre olduğunu belirtmek için de, "Nazîre-i Ahmed Paşa, Nazîre-i Nizâmî, Nazîre-i Visâlî" gibi başlıklar yer almıştır. Birkaç şiirde nazîre yerine "Ahmed Paşa Fermâyed, Visâlî Fermâyed" başlığı da, vardır. Nazım şekli açısından diğer nazîre mecmûalarında olduğu gibi, şiirlerin tamamına yakını gazeldir. Sadece, Ahmed Paşa'nın meşhur murabbâına Visâlî bir nazîre yazmıştır. Visâlî'nin yazdığı nazîre murabbâın ilk bendinin kâfiyesi Ahmed Paşa'nın şiirine uymakta, diğer bendlerin son mısralarında yine aynı kâfiye kullanılmakta, bendlerin ara mısrâlarında ise, kâfiye farklılaşmaktadır. Bu tip nazîreler, diğer nazîre mecmûalarında da, eksik değildir. Şeyhî'nin Dîvânındaki ikinci musammatının ikinci bendine Ahmed Paşa'nın gazel nazım şekliyle nazîre yazdığını bu mecmûada görmekteyiz. Ahmed Paşa'nın "Üstine" redifli kasîdesinin tegazzülüne nazîre yazılmıştır. Mecmûadaki nazîreler, zemin şiirin beyit sayılarıyla uyum sağlamaktadır. Bunun yanı sıra bazı gazellerde bir-iki beyit, murabbâda da, iki bend fazlalığı görülmektedir. Bazı nazîre mecmûalarında görüldüğü üzere, bu mecmûada, Şeyhî'nin iki zemîn şiirine bir nazîre ve bir zemin şiirine de, iki nazirenin yazıldığı olmuştur. Nazîre, bir yönüyle de, şâirlerin birbiriyle yarışıdır. Bu bakımdan, Visâlî'nin aşağıda sunacağımız nazîrelerinden bazıları şu matlâ beytinde dendiği gibi, meydan okumalara cevap teşkil eden tarzdadır:

Şeyhîye kimse Visâlî var iken dimek cevâb
Hak bilür bâtıl durur vallâhü a'lem bi's-sevâb

M. Fatih Köksal, bir makalesinde[6] Edirneli Nazmî'nin Dîvânını değerlendirirken *"...arayışlarını Gazeliyyât başlığı ile başlayan bölümde gösterir. Bu bölümde manzûmeler, diğer dîvânlarda olduğu gibi elifbâya göre sıralanmıştır. Farklılık, her harfle kâfiyelenmiş manzûmelerin ayrıca kendi içinde vezinlere göre de bir sıra takip edecek şekilde gruplandırılmış olmasındadır"* der. Tanıtmaya çalıştığımız mecmûanın tertip edilişinde bölümler içinde hem kâfiye hem de vezin sıralamasına özen gösterildiğini de belirtmekte fayda vardır.

Bu eksik mecmûayı kütüptanenin tozlu raflarında tutmaya gönlümüz razı olmadı. Bu mecmûa, hem tertip ediliş yönünden diğerlerinden farklı oluşu hem de "Türkî-i Basît" in ilk temsilcisi olan ve bugüne kadar da, birkaç şiiri bilinen Aydınlı Visâlî'nin 61 gazel ile 1 murabbâının bulunması açısından önemlidir. Mecmûanın tanıtımından sonra, Visâlî'nin şiirlerini de, edebiyat dünyasına tanıtmayı uygun bulduk.

Visâlî, tezkirelerde[7] ve yeni kaynaklarda[8] yer almış bir dîvân şâiridir. Visâlî'nin asıl adının İsâ olduğu, Aydın'da doğduğu; II. Bayezid(1481-1512) ve I. Selim (1512-1520) devirlerinde saray hocalığı yaptığı adı geçen kaynaklarda kayıtlıdır. Tezkireciler, Visâlî'nin sade Türkçe ile yazdığı şiirleri tatsız, can sıkıcı bulmuşlardır. Dîvânı var deniyorsa da, bugüne kadar bulunamamıştır. Latîfî[9] ve Hasan Çelebi[10], Visâlî'nin dîvânından başka, mahbubların isimlerinin her biri için söylenmiş gazelleri bulunduğunu dile getirmişlerdir. Bu tip gazeller sözünü ettiğimiz nazîre mecmûasında yer almıştır. Visâlî, sade ve terkipsiz şiirlerine dayanılarak Fuad Köprülü'den beri "Türkî-i Basît"'in ilk temsilcisi sayılmıştır. Bu mecmûa vesilesiyle karşımıza çıkan ilk problem, şâirin adıdır. Tezkirelerde Visâlî'nin adı İsâ olarak kayıtlıdır. Hatta, Sehî Bey, tezkiresinde şâirin adının İsâ olmasından dolayı Hristiyan ve sünnetsiz olduğunu belirtmiştir[11]. Bunlar ne derece doğrudur? Bilinmez. Bunun üzerine, mecmûadaki kayda göre, acaba Salahaddin Visâlî bir başkası mıdır diyerek araştırmaya koyulduk. Eski kaynaklardaki bütün Visâlîleri taradık, karşımıza Visâlî mahlaslı altı şâir çıktı. Bunların hiçbirinin adı Salahaddin değildi. Bu arada Edirneli Nazmî'nin Mecmaü'n-Nezâ'ir'ini de inceledik. Bu esere bakmamızın sebebi, Visâlî mahlaslı bir şâirin 35 gazeli ve 1 murabbâının bulunmasıdır[12]. Bizim bulduğumuz mecmûada Visâlî'nin 61 gazeli ve 1 murabbâının yer aldığını daha önce belirtmiştik. Visâlî'nin bu şiirleri ile Edirneli Nazmî'deki 35 şiiri karşılaştırdığımızda pek çoğunun aynı olduğunu gördük. Kaynaklarda, Aydınlı Visâlî'ye ait verilen örnek, şu matlalı gazeldir:

Gözlerümdür güzelüm gözüni cân ile seven
Göze göster gözini gözden ırağ olma igen[13]

Bu gazel, Edirneli Nazmî'nin mecmûasında yer almıştır. Verilen örnek gazel ile diğer şiirler, içinde yabancı kelime ve terkiplerin bulunmaması, sade Türkçe ile yazılması açısından incelendiğinde birbiriyle örtüştükleri görülmektedir. Buna göre Aydınlı Visâlî'nin adının İsâ mı, Salahaddin mi olduğuna kesin bir karar vermek oldukça güçtür. Gerek bu mecmûada gerekse Edirneli Nazmî'nin mecmûasındaki şiirlerin Aydınlı Visâlî'ye ait olduğunu söylemek mümkündür[14]. Mecmûanın çok acemi bir müstensih tarafından yazıldığı anlaşılmaktadır. İmlâ yönünden çok hatalıdır.Bu bakımdan aşağıda sunduğumuz metinde bazı mısrâlarda kelime eksiklikleri de vardır.

Mecmûanın Metin Dökümü

I. Bölüm
Şeyhî
Yâ Rab ne hüsn olur bu nice behcet ü behâ
K'olmaz ayağı tozına cân u cihân behâ
Ahmed Paşa
Yâ Rab ne sihri var gözünün kim diyince hâ
Zülfün 'asâsın eyledi bin başlu ejdehâ
Visâlî
Tağıtsa zülf-i 'ıtrını 'Attâr Mustafâ
'Anber kohusu ile muattar ola hevâ
Şeyhî
Çok durur şehründe ben kul düşmüşüm şâhâ garîb
Cândan ayrı ten gibi nice olan tenhâ garîb
Ahmed Paşa
Anun içün görinür ol kâmet-i ra'nâ garîb
Kim gül-endâm olsa olur serv-i hoş-bâlâ garîb
Şeyhî
Sen câna gözüm kılalı bir kez nazar ey dost
İtdi bu gönül iki cihândan güzer ey dost
Ve eyzan lehü
Gamzen cigere uralı tîr-i seher ey dost
Kim olmadı benden dem-i âh-ı seher ey dost
Ahmed Paşa
Zülfün ki 'izârunda ider cilveler ey dost
Tâvûs-ı cinândur ki açar bâl ü per ey dost
'Atâyî
Sen şehden olursa bu kula bir nazar ey dost
Noksânı kemâl ola vü 'ayn-ı hüner ey dost

Şeyhî
Hasretünden sanemâ bağrımuza kan dökülür
Sanki Nûh âfetidür bahrine tûfân dökülür
Ahmed Paşa
El ursam ser-i zülfüne dil ü cân dökülür
Nice miskînler ayağuna perîşân dökülür
Nizâmî
Zülfüni bâd-ı sabâ depredicek cân dökülür
Söze geldükçe lebün çeşme-i hayvân dökülür
Şeyhî
Şâm-ı zülfün kim nesîm-i subh ser-gerdânıdur
Çîn-i ham dutduğı ya'ni kûy-ı dil çevgânıdur
Ahmed Paşa
Ca'd-ı zülfün kim melâhat topınun çevgânıdur
Yaraşur yüzünde kim hüsn-i behâ meydânıdur
Şeyhî
Gamzen ki bir hadeng ile bin câna kasd ider
Hoş âhuvâne gözler ü şîrâne kasd ider
Ahmed Paşa
Âhû gözün ki cânlara şîrâne kasd ider
Merdümlik ile gözler ü merdâne kasd ider
Şeyhî
Kimün ki cemâlün kamerine nazarı var
Hergiz basarı yok güneşe dirse feri var
Ahmed Paşa
Nergis ki çemen şâhıdur uş tâc-ı zeri var
Sevdâ-zededür çeşmün ucından seheri var
Nizâmî[*15]
Her sînede kim mihr ü mahabbet eseri var
Hoş-nâle-i şeb-gîr ile âh-ı seheri var
Şeyhî
Lâlenin çehresini gül yanağın hâk eyler
Goncanın zehresini la'l-i lebin çâk eyler
Ahmed Paşa
Subhgâhun yakasın mihrün eli çâk eyler
Âfitâbun yüzini şevkün odı hâk eyler
Nizâmî
Ayağun altına her kim yüzini hâk eyler
Gün gibi kendüyi tâc-ı ser-i eflâk eyler
'Adnî
Şekerün zehresini şehd-i lebün çâk eyler
Kamerün çehresini mihr-i ruhun hâk eyler
Şeyhî
Nergislerün nice ki mey-i erguvân çeker
Cânına nûş ola ki riyâsız revân çeker
Ahmed Paşa
Ser-nâme-i cemâlüne kaşun nişân çeker
Cân safhasına ter rakam-ı dil-sitân çeker
Şeyhî
Cânâ çün oldı fitne-i âhir zamân kaşun
Alsa 'aceb mi 'akl u dil ü dîn ü cân kaşun
Ahmed Paşa
Ey âfitâb-ı tal'atuna sâyebân kaşun
Çekmiş berât-ı hüsnüne müşgîn nişân kaşun
Nizâmî
Peyveste mekr ü âl ile kurup kemân kaşun
Eyler hadenk-i gamzene diller nişân kaşun
Şeyhî
Yil bigi bir subh 'azm-i kûy-ı yâr itsem gerek
Ol hevâyile dimâğum müşk-bâr itsem gerek
Ahmed Paşa
Bir gice sevdâ-yı bûy-ı zülf-i yâr itsem gerek
Müşk gibi kan yudup terk-i diyâr itsem gerek
Şeyhî
'Âlem münevver oldı gül ü gül-sitân gerek
Meclis mu'attar oldı mey-i erguvân gerek
Ahmed Paşa
Gül mevsimi irişdi mey-i erguvân gerek
Meclisde nuklümüz leb-i şekker-feşân gerek
'Adnî
Anun ayağı tozına kıymet cihân gerek
Belki cihân ne nesne ola baş u cân gerek
Şeyhî
Bulmaduk vasla dest-res nidelüm
Olmaduk yâre hem-nefes nidelüm
Ahmed Paşa
İtmeyüp la'lüne heves nidelüm
Şekkere meyl ider meges nidelüm
Visâlî
İrmedüm vasla bir nefes nidelüm
Ağlamayup müdâm pes nidelüm
Şeyhî
Cân hastadur bedendeki sıhhat ne fâyide
Şekker lebün bu bir ana şerbet ne fâyide
Ahmed Paşa
Bîmâr-ı gamzenem bana sıhhat ne fâyide
La'lün tabîbi sunmasa şerbet ne fâyide
Şeyhî
Hoş hırâmân salınur nâz ile ol serv-i sehî
Güzer itse nola bostânumuza gâh gehî
Ahmed Paşa
Sidre dîvâne gibi raks urur ey serv-i sehî
Müntehâ kaddün ile salınıcak gâh gehî
Nizâmî
Olalı hulk ile sen hüsn ilinün pâdişehi
Virdi yağmaya gönül şehrini 'aşkun sipehi
Şeyhî
Destân olalı 'âleme dîdârun âyeti
Nesh oldı cevr-i gussası cennet hikâyeti
Ahmed Paşa
Fitn'ile kâmetün koparurdı kıyâmeti
Hışm ile çeşmün itmese 'ayn-ı 'inâyeti
Şeyhî
Nesîm dost mıdur yâ hevâ-yı cân ola mı
Dimâğı tâzeleyen bûy-ı dil-sitân ola mı
Ahmed Paşa
Gözün şarâb-ı gurûr ile ser-girân ola mı
Harâb-ı gamze-i mestün iki cihân ola mı
II. Bölüm
Şeyhî
Seher gülşende âvâz-ı nagamdur
Gel ey bülbül cihân için ne gamdur

Nizâmî
Nigârâ sensüz olan dem ne demdür
Dem-i derd ü gam u vakt-i nedemdür
Vîsâlî
Bahâr irdi yine ferhunde-demdür
Çemen bülbül üninden pür-nagamdur
Şeyhî
Gerçi güler lutf ile gülşende gül
Yârsız ol hâr ola gülşen degül
Nizâmî
Hüsnüne öykünmesün igende gül
Hâline kılsun nazar igen degül
Visâlî
Yaz irişüp çün bite gülşende gül
Cennet olur hezâra gülşen degül
Şeyhî
Perî-sıfat ne yüzdür bu şekl ü bu şemâyil
K'olur gören kişinün elbetde 'aklı zâyil
Nizâmî
Vasfında ol cemâlün zikr itdügini bu dil
Her kim işitse aydur li'llâhi derre kâyil
Şeyhî
Serverâ servi boyun hem-ser-i tûbâ mı degül
Sen Sikender kademi efser-i Kisrâ mı degül
Nizâmî
Yüzün ey reşk-i kamer nûr-ı tecellâ mı degül
Boyun ey nûr-ı basar gayret-i tûbâ mı degül
Şeyhî
El-hamdülillâh ölmiş iken câna irmişem
Cân sohbetinde devlet-i cânâna irmişem
Nizâmî
Hurrem bu dem ki ölmiş iken câna irmişem
Kim hecr içinde vuslat-ı cânâna irmişem
Şeyhî
Nigârâ haddinün lutfı komadı gülde reng ü bû
Apardı gözlerün sihri gözünden nergisün uyhu
ve eyzan lehü
Benefşe zülfüne her dem hezâr ahsente ey meh-rû
Kim ana sünbül ü 'anber gulâm olmış eli bağlu
Nizâmî
Nigârâ aldı hatundan benefşe reng ü sünbül bû
Ki bâğı hurrem eyler ol dimâğı hoş-dem ider bu
Şeyhî
Vardı gönül yoluna revân oldı cân dahi
Şükrâne ger kabûl ola bunlar cihân dahi
Nizâmî
Dil-ber ki dil yolına revân oldı cân dahi
Yoluna terk olalı cihândur cihân dahi
'Atâyî
Ser derd-i ser gelür bana ansız revân dahi
Cân murgına kafes görinür bu cihân dahi
Şeyhî
Virdi harâba gönlümi şol gam didükleri
Bulunmadı bu derdüme dermân didükleri
Nizâmî
'Aşkun olalı cânuma hem-dem didükleri
Derd oldı dil harîmine mahrem didükleri

III. Bölüm
Şeyhî
Hüsn hânı ni'metinden gül yüzi açsa nikâb
Sofrasında sebze degmez kurs-ı mâh u âfitâb
Visâlî
Açduğınca hân-ı hüsninden Nakîboğlı nikâb
Görinür nâzırlarına yüzi kurs-ı âfitâb
Şeyhî
Gül gülmesün yüzüne ki bî-reng ü fer gider
Nergis görünmesün gözüne bî-basar gider
Visâlî
Nâzıyla her ne yirde kim ol hoş-püser gider
Çok kan dökilür ol arada nice ser gider
Şeyhî
'Aşkdur âfet-i 'akl dahidür râhat-ı rûh
Sâkiyâ vakt-i sabâh oldı getür câm-ı sabûh
Visâlî
Lutf ile lebleri câmın sunar olursa Nasûh
Nâsihâ tevbeni sır sen olur isen de nasûh
Şeyhî
Ol sûret-i çîn kim yüzi âyîne-i cândur
Bakdukça hatâsız dü cihân nakş-ı 'ıyândur
Visâlî
Ol serv kamer çehre kim adı Ramazândur
Kurbân olıban ana ki 'ıyd-ı dil ü cândur
Şeyhî
Ey sabâ peyk-i revânsın cürm-i câna irür
Bu kulun hasretini hazret-i sultâna irür
Şeyhî
Sâkiyâ câm-ı muravvak sun ki sâgar devridür
Lâle gibi al olalum çün gül-i ter devridür
Visâlî
'Âşık isen sâdık ol ey dil ki Ca'fer devridür
Serden el çek çünkim anun gibi server devridür
Şeyhî
Şâm-ı zülfün kim nesîm-i sûbh pür-gerdânıdur
Çîn-i ham tutduğı ya'ni gûy-ı gül çevgânıdur
Visâlî
Bâd-ı miskîn-i dem ki reyhân zülfünün hayrânıdur
Bî-karâr olduğı bu kim 'aşk ser-gerdânıdur
Şeyhî
Gerçi sabâ kohun uma her dem gelür gider
Verhem yiyüp saçun ile derhem gelür gider
Visâlî
Çeşmüme nem didükleri her dem gelür gider
Her demde niçe nem ki ana dem gelür gider
Şeyhî
Kimün ki cemâlün kamerine nazarı var
Hergiz basarı yok güneşe dirse feri var
Visâlî
Anun ki senün gibi büt-i sîm-beri var
'Âlemde ne hoş vakti ne devletlü seri var
ve eyzan lehü
Gözden kaçırursın yüzün ey hûr perîvâr
Bi'llâh ana insân nazarınun ne nazarı var

Şeyhî
Yolunda böyle kim gözüm âbı revânedür
Gelmez kenâra serv-i revânın revâ nedür
Visâlî
Didüm metâ'-ı vasluna cânâ bahâ nedür
Didi 'inâyet olıcak ednâ bahânedür
Şeyhî
Haddün sahîfesinde 'aceb kim yazar hat
Kim müşk-i ter gibi kokar ol müşk-bâr hat
Visâlî
Mülk-i cemâli tutmağiçün âşikâr hat
Leşker getürdi Rûm iline jengâr hat
Şeyhî
Gönül bu zülf-i kâfir-kîş olalıdan berü dînün
Salupsın özüni vay kim gamına ol büt-i Çînün
Visâlî
Yanağun verdi derd ile sararur benzi perînün
Lebün şevkiyle kan oldı yüregi gonca miskinün
Şeyhî
Ey hâtırum soran göricek kaygılu beni
Ya vasl-ı dil-ber ile sevindür ya ko beni
Visâlî
Ey gâh gâh firâkı iden kaygulu beni
Gel yine vasl ile sevindür yakubanı
Şeyhî
Bin yıl çekerse 'aşk gamından garâmeti
Yok gönlümün bu mihnete bir dem nedâmeti
Visâlî
Teşbîh ideydi serve dil ol yüce kâmeti
Olaydı servün anca eger istikâmeti
Şeyhî
Müselsel zülfi boynuma salaldan bend-i sevdâyı
Belâ dâmında ser-gerdân benem rüsvâ vü şeydâyî
Visâlî
Didüm ol bî-vefâ yâre müşerref itme her câyı
Didi hurşîd sanam ben olur hurşîd-i hercâyî

IV. Bölüm

Ahmed Paşa
'Âşıkun gönli sınıkdur 'ahd ü peymânı dürüst
Zâhidün olmaz saçun küfrinsüz îmânı dürüst
Nizâmî
Hatt-ı reyhân kim tolanmışdur gülistânı dürüst
Hâledür kim devr idüpdür mâh-ı tâbânı dürüst
Ahmed Paşa
Gül yüzine saçdı 'anber kâkül-i müşkîn-i dost
İtdi cân bezmin mu'attar kâkül-i müşkîn-i dost
Nizâmî
Saçdı kâfûr üzre 'anber kâkül-i müşkîn-i dost
Tutdı cân mülkin musahhar kâkül-i müşkîn-i dost
Ahmed Paşa
Zülf-i siyeh olmasa yüzünde 'aceb olmaz
Kim cennet-i firdevs durur anda şeb olmaz
Nizâmî
Gül 'ârızuna olsa mu'ârız 'aceb olmaz
Kim yüzi açılmışda hayâ vü edeb olmaz
Ahmed Paşa
Kandil-i had kim olmış anun rismânı müşk
Pür-nûr u nârdur kim olupdur duhânı müşk
Nizâmî
Gül safhasında çünki belürdi nişân-ı müşk
İtme nihân ki sa'y ile olmaz nihân-ı müşk
Ahmed Paşa
Sebzede sünbül mi var bu zülfe ser-gerdân degül
Bâğda reyhân mı var k'ol hatt içün hayrân degül
Nizâmî
Her ne cân kim gözlerün sihriyle ser-gerdân degül
Ehl-i diller mezhebinde cân durur âsân degül
Ahmed Paşa
Çâk olupdur dest-i hasretden girîbânum benüm
Ben kuluna şefkat it devletlü sultânum benüm
Nizâmî
Ey saçı sünbül yüzi gül zülfi reyhânum benüm
Yoluna olsun fidâ 'akl u dil ü cânum benüm
Ahmed Paşa
Ey gönül murgı ne rahm umarsın ol sayyâddan
Kim safâsı var anun dâmındaki feryâddan
Nizâmî
Ey gönül feryâd idüp dâd umma ol bî-dâddan
Zulmi çün sultân ider assı nedür feryâddan
Visâlî
Tâzedür haddun nigârâ sûsen-i âzâddan
Müntehîdür serv-kaddün servden şimşâddan
Ahmed Paşa
Miskin gönül sevdâdadur şol turre-i şeb-reng içün
Ser-hoş gibi gavgâdadur ol çeşm-i şûh u şeng içün
Nizâmî
Dîvâne dil kim hastadur ol çeşm-i şûh u şeng içün
Dâm-ı belâya bestedür bu zülf-i 'anber-reng içün
Visâlî
Ben âh idici bülbülem sen gülleri gül-reng içün
Sen ganc idici goncasın ben bülbül-i dil teng içün
Ahmed Paşa
'İzârun şevkile giryân olur su
Saçun sevdâsıla müşkîndür âhû
Nizâmî
Dil ü cân itdi câ ol çeşm ü ebrû
Anun çün didiler anlara câdû
Visâlî
Şeh-i Rûm olalı ol çeşm-i Hindû
Mu'anber çetr olupdur ana ebrû
Ahmed Paşa
Dil bağlaman şol âhû-yı müşkîn kemend ile
K'ola kayış kuşaklu yakasın levend ile
Nizâmî
Seyr itdüginden ol sanemün her levend ile
Maksûd adı gelmeyicek lâ vü lend ile
Visâlî
Dil-ber musâhib olsa varup bir levend ile
Bilmez büt olmaz ana meger rikkat lend ile
Ahmed Paşa
Sâkiyâ vakt-i sabûh irdi el ur câm-ı Ceme
Leb-i cân-bahşun ile sun mey-i gül-fâmı feme

Nizâmî
Ka'be-i hüsn ü melâhat dimeyen sen saneme
Mahrem olmadı harîm-i harem-i muhtereme
'Atâyî
Zâhid ihlâs ile gel secde kıl işbu saneme
Var riyâ ile heves itme tavâf-ı Hareme
eyzan lehü
Urdı bünyâd gözi buk'a-i cevr ü siteme
Gönderür ola mı 'âşıkları şehr-i 'ademe
Ahmed Paşa
Anmaz oldun sanemâ cevr ü cefân ile beni
Böyle gözden mi savarsın seni cândan seveni
Nizâmî
Şermsâr itdi saçun nâfe-i müşk-i Huteni
Nitekim gözlerümün yaşı 'akîk-i Yemenî
Ahmed Paşa
Kanı ol dem kim severdüm ben seni cânum gibi
İster idüm cân virüp derdüni dermânum gibi
Nizâmî
'Aşkunı cânumda cânâ saklaram cânum gibi
Mihrüni mühr itmişem sînemde îmânum gibi
Ahmed Paşa
Kârvân-ı dil ü cân oldı revân sen gideli
Ne garîb olmışam ey mûnis-i cân sen gideli
Nizâmî
Gitdi nûr-ı basar ey mûnis-i cân sen gideli
Terk idüp cismi revân oldı revân sen gideli
Visâlî
'Akl u sabr u dil ü cân oldı revân sen gideli
Kurı ten kalmışam ey rûh-ı revân sen gideli
V. Bölüm
Ahmed Paşa
Bu gönlüm şehrine düşdi gözümden nâgehân âteş
Gözüm sakkâsı irmezse tutar mülk-i cihân âteş
Visâlî
Gönül şehrine urdı bir meh-i nâ-mihrbân âteş
K'anun her şeb şirârından tolar heft âsmân âteş
Ahmed Paşa
Taşdı yaşum (deniz) gibi sâhili vü kenârı yok
Mevc-i gam-ı zemâneden fülk-i dilün karârı yok
Visâlî
Gam denizine garkayum hâdisenün kenârı yok
Fülk-i dilün felek gibi anun içün karârı yok
Ahmed Paşa
Sünbül-i zülf-i kemend-endâzı çevgândur henüz
Serv-i bâlâ-yı belâ-engîzi fettândur henüz
Visâlî
Gamze-i hûn-rîzi yârun şûh-ı fettândur henüz
Sünbüli ol serv-i nâzun 'anber-efşândur henüz
Ahmed Paşa
Piste-lebsin pistede lîkin şeker güftâr yok
Serv-kadsin servde ammâ ki hoş reftâr yok
Visâlî
Serv-kad Yûsuf bigi bir gonca-leb dildâr yok
Gözleri mânendi şehlâ nergis-i hâr yok
Ahmed Paşa
Gün gibi 'ıyân olmağa ol tal'at-ı garrâ
Mahv oldı şeb-i tîre gibi hatt-ı semen-sâ
'Atâyî
Cân boynına zülfün salalı halka-i sevdâ
Dil bî-ser ü pâ oldı hıred vâlih-i şeydâ
Visâlî
Ditretse lebin nutka gelüp lutf ile Yahyâ
Gam mürdelerin 'Îsâ gibi eyleye ihyâ
Ahmed Paşa
Ey hüsn harîminde yüzi Ka'be-i ma'bed
V'ey halka-i Beytü'l-Harem ol zülf-i müca'ad
'Atâyî
Çihrende 'ıyân olalıdan nûr-ı Muhammed
Old'ehl-i safâya işigün Ka'be-i ma'bed
Visâlî
Çün Ka'be yüzün oldı cihân kıblesi Ahmed
Berk ursa cemâlinde nola nûr-ı Muhammed
Visâlî
Çün sana mürîd olmışam ey şeyh-i Muhammed
Nâ-merdüm eger olur isem gayra mukayyed
ve eyzan lehü
Tur şîve vü nâz ile salın Hâcı Muhammed
Tâ halk-ı cihân mâhı göre serv-i sehî-kad
Ahmed Paşa
Ey 'arûs-ı hüsnüne Hindû gözüm âyîne-dâr
V'ey cemâlün bâğına dest-i sabâ 'anber-nisâr
Visâlî
Tutsa meydân Hamza olup eş'ar-ı hüsnevâr
Gamzesi tîğına turmaz Rüstem ü İsfendiyâr
Visâlî
Nice yararsın dili kahr ile ey kahhâr yâr
Zahma lutf it merhem ur tabîb yüregüm kahr ile yar
Ahmed Paşa
Hikmete ağzı mubtıl-i kavl-i hakîmdür
Kim mantıkında nokta-i vehmi dü-nîmdür
Visâlî
Andan berü ki sîne-i 'aşkun mukîmdür
Derdün dile musâhib ü gussan nedîmdür
Ahmed Paşa
Âyîne-i cândur ruh-ı zîbâsı 'Alinün
Bu gözle muhâl oldı temâşâsı 'Alinün
Visâlî
Cân sûretidür serv-i dilârâsı 'Alinün
Dil âfetidür nergis-i şehlâsı 'Alinün
Ahmed Paşa
Cân bâğı servidür kad-i dil-cûsı Kâsımun
Çevgân-ı fitnedür ham-ı ebrûsı Kâsımun
ve eyzan lehü
Mâha kemend atar saçı hindûsı Kâsımun
Şîri şikâr ider gözi âhûsı Kâsımun
Visâlî
Şimşâd-ı haddidür kad-i dil-cûsı Kâsımun
Nesrîn-i lutfdur gül-i hod-rûsı Kâsımun
Ahmed Paşa
Çerâğ-ı meclis-i cândur ruh-ı zîbâsı İshâkun
Gümüş serv-i hırâmândur kad-i bâlâsı İshâkun

Visâlî
Nihâl-i serv-i cennetdür kad-i bâlâsı İshâkun
Gül-i bâğ-ı letâfetdür ruh-ı zîbâsı İshâkun
Ahmed Paşa
Gül yüzünde göreli zülf-i semen-sây gönül
Kuru sevdâda yiler bî-ser ü bî-pây gönül
Dimedüm mi sana tolaşma ana hây gönül
Vay gönül vay bu gönül vay gönül ey vay gönül
Visâlî
Kılıban zülf-i perîşânun ucını cây gönül
Bizi gark eyledi sevdâya ser-â-pây gönül
Virdi hayret bize bizde komadı rây gönül
Vay gönül vay bu gönül vay gönül ey vay gönül
Ahmed Paşa
Çün dehânun sırrını sordum mükerrer goncadan
Didi kim yokdur bu râzı açmağa bizde dehen
Nizâmî
Gözlerüm yaşını gözler ol büt-i sîmîn-beden
Nitekim 'ıkd-ı Süreyyâ gözler âhû-yı Huten
Visâlî
Gözlerün 'izz ile adam öldürür Okçı Hasan
Nice kurbân olmayayın ol kemân-ebrûya ben
Ahmed Paşa
Sâyem ziyâ viri ey gün gibi gökde aya
Bir gün musâhib olsam sen serv-i meh-likâya
Visâlî
Yüzine ger getürdi bakamaz kimesne aya
Ey gül-ruh öykünelden sen serv-i meh-likâya
Ahmed Paşa
Müselmânlar giriftârem meded bir nâ-müselmâna
Kemend-i zülfi zünnârı belâdur ehl-îmâna
Visâlî
Senün hûnî gözün câna girür bir demde bin kana
Bu kanlar içici kâfir 'aceb kana kaçan kana
Ahmed Paşa
Ne hoşdur meh-likâlar tâze tâze
K'ide mihr ü vefâlar tâze tâze
Visâlî
Buyur şâhum cefâlar tâze tâze
Gedânam kıl 'atâlar tâze tâze
Ahmed Paşa
Ey subh-ı ruhun matla'-ı envâr-ı İlâhî
Yüzün güni dîvâne kılur mihr ile mâhı
Visâlî
'Uşşâka 'Ali şîve ile kılsa nigâhı
Bin cân ile bir gamze ile çeşm-i siyâhı
Ahmed Paşa
Senden ayruga eger ben dir isem yâr dahi
Kes kalem gibi başumı dilümi yar dahi
'Atâyî
Âh kim düşmen işin itdi bana yâr dahi
Dostlar bencileyin olmasun ağyâr dahi
Visâlî
Çıkdı elden dil ele girmedi dil-dâr dahi
Odlara yandı ciger sîne-i efgâr dahi

Ahmed Paşa
Nice bir inledesin derd ile dolâb gibi
Nice bir akıdasın eşkümi seyl-âb gibi
Visâlî
Nice bir gamzelerin kan döke kassâb gibi
Nice bir tâze yire k'ide kanum âb gibi
Ahmed Paşa
Dir gören eş'ârumı ol zülf-i pür-tâb üstine
Bu ne âteşdür ki düşdi 'anber-i nâb üstine
Visâlî
Ey kılan yâkûtı perde dürr-i nâ-yâb üstine
Tap akıtgıl başumun la'lin zer-i nâb üstine
Ahmed Paşa
Leb-i la'linün açup hokka-i yâkût-ı teri
Sıdı bir hande-i şîrîn ile dürc-i güheri
Visâlî
Ey letâfet çemeninde salınan kebk-i derî
Öyle gâfil yürüme âhum okından hazeri
VI. Bölüm
Nizâmî
Cân u dildür sen meh-i bedrün mekânı dâyimâ
Ol sebebden dirler ey dil-ber sana Bedrü'd-dücâ
Visâlî
Bir belâ-engîz bâlâsına oldum mübtelâ
Âh kim bu gün getürdüm başuma müşkil belâ
ve eyzan lehü
Oldugı demlerde sâkî bezme şifâ Mustafâ
Mey kızarmasun mı ider câm-ı la'linden hayâ
ve eyzan lehü
Gönlümi âlile benden aldı dil-ber Mustafâ
Âh kim 'uşşâka dirler çoğ idicidür cefâ
'Adnî
Zülfüne benzer meger meşşâta olmışdur sabâ
Kim ayagunda dil ü cânlar yatur olup hebâ
Nizâmî
Didün itmeyüm ayruk sana bî-dâd
Mübârek oldı andan kıldı âzâd
Visâlî
Habîbüm itmedi bir gün beni şâd
Ben ana bendeyem ol benden âzâd
Nizâmî
Müjde ey hâtır-ı pejmürde ki dil-ber geliser
Cân serîrine emîr olmağa server geliser
Visâlî
Bize tan yili ile berg-i gül-i ter geliser
Atlanup atına ya'ni yine dil-ber geliser
Nizâmî
Öldürür lahzada yüz nâz ile bin ehl-i niyâz
Beni öldür disem eyler beni öldürmeğe nâz
Visâlî
Mustafâ gibi bulunmaz gül-i nev gülbün-i nâz
Sûz ile bülbül isen ol güle 'arz eyle niyâz
Nizâmî
Çün oldı sabâ tarf-ı çemenden yine gül-rîz
Sâkî berü sun câm-ı şarâb-ı tarab-engîz

Visâlî
Şehlâ gözüne mi dökem ol kâfir-i hûn-rîz
Kan dökmege tîğ-ı müjeni her dem ider tîz
Nizâmî
Ey nesîm-i seherî müşk-feşândur nefesün
Vardur ol zülf-i semen-sâye meger dest-resün
Visâlî
İtdi etrâfı mu'attar yine müşkîn nefesün
Meger ey bâd-ı sabâ zülfine irdi nefesün
Nizâmî
Ey sebîli 'aşkunun *innâ hedeynâhü's-sebîl*
La'l-i nâbun çeşmesi *'aynen tüsemmâ Selsebîl*
Visâlî
Ey güzeller hâsı gerçi 'âm olur hân-ı Halîl
'Âşıka hâs it 'avâma kılma lutfunı sebîl
Nizâmî
Berg-i reyhândur saçun gelmiş gül-i ter üstine
Mâh-ı tâbândur yüzün inmiş sanavber üstine
'Atâyi
Göreli şol perde olan la'li gevher üstine
Gözlerüm sîm ü müzâb akıdur o zer üstine
Visâlî
Kâkül-i müşkîn ki dil-ber götürür ser üstine
Benzer ol tâvûsa kim kondı sanavber üstine
Hafî
Sünbülinün sâye saldukça gül-i ter üstine
Dil sanur ebr oldı hâyil semn-i hâver üstine
Nizâmî
Tâ ki hüsnünden haber virdi sabâ gülzârda
Kaldı derd ü gussadan bülbül gibi gül zârda
Nizâmî
Sünbül-i terden gül üzre 'anber-efşân eyleme
Gönlümün zülfün gibi hâlin perîşân eyleme
Visâlî
Düşmeni gel dostum gül gibi handân eyleme
Goncaveş bu gussa ile yüregüm kan eyleme
Nizâmî
Gamzen hadengi zahm uralı câna Mustafâ
Derd ü gam ile döndi ciger kana Mustafâ
Visâlî
Çün yara urdı kara gözün câna Mustafâ
Merhem odur ki girmeyeyin kana Mustafâ
Nizâmî
Nigârınun hayâl-i had ü hâli
Hayâlümden degül bir lahza hâlî
Visâlî
Belâ-engîz-i belâsıyla Bâlî
Kılup durur musallâsınca Bâlî
VII. Bölüm
Atâyî
Mezheb-i 'aşkda küfri saçınun îmândur
Yüzi gün gibi bu da'vâmuza hoş-burhândur
Ahmed Paşa
Zülfi meydân-ı cemâl içre ne hoş çevgândur
Kim ana gûy-ı felek mihr ile ser-gerdândur
'Adnî
Zülfün nice 'âkilleri dîvâne kılup âh
Şimdi bana tolaşdı *tevekkeltü 'alal'lâh*
Visâlî
Sultân olalı mülk-i cihân içre Sefer Şâh
Meh-rûlar olup durur ana nide dergâh
'Atâyî
Zülfi dü şerer bir kıl ile sünbüli bende
Lü'lü'i kılur hurde yile dişleri bende
'Atâyî
Ey dürc-i 'abîrün bu zakum nâfe-küşâdur
V'ey mâye-i 'ıtr ol nefes-i gâliyâsâdur
Visâlî
Şol büt kim anun gözleri âhû-yı Hıtâdur
Saçına müşkî dimek 'ayn-ı hatâdur
'Atâyî
Ben çâkerüni yâd ider isen nola geh gâh
'Âdeti ahî kullarını anar olur şâh

Aydınlı Visâlî'nin Şiirleri
GAZELLER
I. Bölüm
1
Tağıtsa zülfi 'ıtrını 'Attâr Mustafa
'Anber kohusı ile mu'attar ola hevâ
Yâ Rab ne tûtiyâdur izün tozı kim anun
Bir zerresine iki cihân olımaz behâ
Hüsn ile sana kimse güzellerde iremez
Şems-i duhâya kandan iriser şehâ sehâ
Ağzundan özge ey yüzi gül kaşları hilâl
Ne zerre var ki anda kevâkib nihân ola
Hüsnün kelîmi mu'cizesidür ki gösterür
Zülf ü ruhun göze yed-i beyzâ o ejdehâ
Ger başı 'arşa dahi irişürse sidrenün
Serv-i sehî boyun kadar olmaya müntehâ
Sabr it Visâlî hecri 'azâbına ola kim
Rahm idüp ümmetine şefî' ola Mustafâ
2
İrmedüm vasla bir nefes nidelüm
Ağlamayup müdâm pes nidelüm
Gam yolında çü mîr kâfileyüz
İtmeyüp kâfile-i ceres nidelüm
Göze hâlün hayâli konalıdan
Bizi ayıtmaz ol mekes nidelüm
Sensüz olmaz rakîb oldı rakîb
Âb-ı gül-berge hâr u has nidelüm
Bizi kovarsın ey nesîm-i sabâ
Gül-sitâna esersen es nidelüm
Sana gülzâr u bize kûy-ı nigâr
Şimdi budur bize heves nidelüm
Biz cihândan Visâliyâ uçıcak
Bunda kalursa bu kafes nidelüm
II. Bölüm
3
Bahâr irdi yine ferhunde-demdür
Çemen bülbül üninden pür-nagamdur

Sun ey sâkî mey-i kevser-mizâcı
Bu demde kim cihân bâğ-ı İremdür
Meyün bil hürmetin câmı öget tut
Ki bu hâk-i Key ü ol hûn-ı Cemdür
Çek ey gönlüm bu dehrün kahrını kim
Bilürsin devr işi cevr ü sitemdür
Tama‘ kes nûş-ı şâdîden ki bunda
Nasîbi ‘aşk erinün nîş-i gamdur
Felekdür kâyinât içre zîr-i dest
Bu gamlardan anun da kaddi hamdur
Rakîbi sürgil ey kıblem kapundan
Anun yiri degüldür bu haremdür
Senün sultân-ı ‘aşkun devletinde
Bana derd ü belâlardan ne kemdür
Dehânunda gören zülfün ucındur
Dirîgâ kim sonı ‘ömrün ‘ademdür
Ne dem ki kanumı nûş ide la‘lün
Safâsından gönül dir dem bu demdür
Visâlî olalı hâk-i der-i dost
Yolında dilberün sâbit-kademdür
4
Yaz irişüp çün bite gülşende gül
Cennet olur hezâra gülşen degül
Her yıl ögersin güli bülbül hemân
Dil uzadan medhüne sûsen degül
Gitme çerâğumla tapun sen benüm
Gözlerümün hânesi rûşen degül
Kim ki görüp yüzüni göz dikmeye
Tîğ sokam gözine sûzen degül
Gül yüzin itmiş sana hâk-i kadem
Toprak olan yoluna bir ben degül
Bir görür itünle rakîbün özin
Kendüzini ögmesin igen degül
Hasta Visâlîden idersin kabûl
Cân idiser sana fidâ ten degül

III. Bölüm

5
Açduğınca hân-ı hüsnünden Nakîboğlı nikâb
Görinür nâzırlarına yüzi kurs-ı âfitâb
Eşkün ey çeşm işigine turma îsâr eyle kim
Merdüme yağmur yağarken dirler olur feth-i bâb
Cânı ‘âşıkdan nice alduğını kıldum su’âl
La‘lini cüst aldı ağzumdan zihî hâzır cevâb
Senden ayru dirilürsem lâyıkam gam çekmege
Çün günâh ehli olanlar yiridür çekse ‘azâb
Göricek yüzinde ol dildârun ey zâhid lebin
Eyleme perhîz kim cennetde hayr olur şarâb
Ayağuna serdügüme yüzümi incinme kim
Nice yüz bin kez yunupdur göz yaşıyla bu türâb
Şeyhîye kimse Visâlî var iken dimek cevâb
Hak bilür bâtıl durur *vallâhü a‘lem bi’s-sevâb*
6
Nâz ile her ne yirde kim ol hoş-puser gider
Çok kan dökilür ol arada nice ser gider
Her gün gelür cemâli temâşâsına güneş
Korkar ki yanar tâbına turmaz kaçar gider
Her kim gelürse yüzüni görmege bir nazar
‘Aşkun meyiyle mest oluban bî-haber gider
Nergis ne yüzle gözüne öykünür kim ol
Dünyâya bî-basar gelür ü bî-basar gider
Nitdi ciger okı geh geh uğrayıcak yolı
Bir dem karâr kılmaz anunla geçer gider
Yüzüm dizini gözedirin itdi yolunda harc
Bu ‘aşk yolıdur nice dür ü nice zer gider
7
Lutf ile lebleri câmın sunar olursa Nasûh
Nâsihâ tevbeni sır sen olur isen de nasûh
İtdügüm la‘lüne yüzün göricek meyl bu kim
Rind olanlara sabâh irse olur şevk-i sabûh
Kimse fehm eyleyemez hatt-ı lebünle dehenün
Nükte kim mübhem ola keşf idemez anı şürûh
Sözüni yâra ırakdan di rakîbâ ola kim
Ola ol ‘ârız-ı nâzük nefesünden mecrûh
Sâkiyâ mihnet-i devrân-ı keder irdi dile
Kanı ol râh-ı musaffâ kim ola râhat-ı rûh
Feth-i bâb ister isen var der-i meyhâneye kim
Ancak ol kapuda girer ele miftâh-ı fütûh
Vire tûfân-ı belâdan bu Visâlîye necât
Keşti-i sabra girerse nitekim Hazret-i Nûh
8
Ol serv-i kamer-çehre kim adı Ramazândur
Kurbân oluban ana ki ‘ıyd-ı dil ü cândur
‘Iyd ayı meded kaşları ol hûb nigârun
Kim her yanadan ana halâyık nigerândur
Didüm nesne yok zülf ü ‘ızârunda didi kim
Hurşîd çerâğında olur mı ol ki duhândur
Tatlu dil ile gönül alur halkun elinden
Ol şem‘-i dil-efrûz ‘aceb cerb-i zebândur
Âyîne-i cândur yüzün ey dost anunçün
Anda görürem la‘lüni kim cân-ı cihândur
Yüzün göreli bülbül ü gül şevkün elinden
Bu câme-derân oldı vü ol na‘ra-zenândur
Sîb-i zekanun şevk ile sarardı sefercel
Benzine bakup sanma ki derd-i yerekândur
Çekmege lebün yâdına peymâne makâmum
Geh künc-i harâbât u gehi deyr-i mugândur
Şimdiki güzellerde Visâlîden alan dil
Ol fitnesi çok gözleri câdû Ramazândur
9
‘Âşık isen sâdık ol ey dil ki Ca‘fer devridür
Serden el çek çünkim anun gibi server devridür
Ol şehün devrinde olma çeşm-i fettândan emîn
Çün kamer devri bilürsin şûr ile şer devridür
Sâkiyâ ben gözleründen oluram mest-i harâb
Beni bî-hûş eyleyen sanma ki sâgar devridür
Gel berü hüsnün deminde câm-ı Cem nûş eyleyüp
‘Iyş-ı İskender kılalum çün gül-i ter devridür
Sevrler serkeşlenüp güller letâfet satmasun
Şimdi kim ol serv-i bâlâ vü semenber devridür
Gâh ‘akl eyler melâmet gâh ‘aşk eyler helâk
Kaldum ayakda muhâlif pâdişehler devridür
Câm-ı ‘aşkundan Visâlî öyle ser-mest oldı kim
Gitmeye andan humâr ol dem ki mahşer devridür

10
Bâd-ı miskîn-dem ki reyhân zülfünün hayrânıdur
Bî-karâr olduğı bu kim ‘aşk ser-gerdânıdur
Leblerün k’üstinde zülf-i ‘anber-âmîzün yatur
Müşk ile perverde olmış bâde-i reyhânîdür
Ol siyeh çeşmüni gören ebrû-yı müşgînünle dir
Sâyebân-ı ‘anberin kurmış Habeş sultânıdur
Serv-i sîmîndür işigün bâğınun toprağı müşk
Ana bu yüzden dimişem ben İrem-sitânıdur
Dilberün zülfi olur bâd-ı hevâdan münkesir
San sınuk gönlüm durur yâ kendünün peymânıdur
Önine dökdükce eşküm dânesin yaşlu gözüm
Dir gören dürler satıcı merdüm-i ‘ummânadur
Cânını cânâna îsâr eylemez nâ-kes rakîb
Şöyle saklar anı ol it sanki adam cânıdur
Vezn-i eş‘ârun Visâlî görse nakkâd-ı sühan
Derd-i tab‘unçün me‘ânî nakdinün mîzânıdur
11
Çeşmüme nem didükleri her dem gelür gider
Her demde niçe nem ki ana dem gelür gider
Şâhâ serîr-i hüsne Süleymân mısın ki bâd
Yüz sürmege eşigüne her dem gelür gider
Gidüp gelelden âh bu gam gelmedi ferah
Dirler egerçi kim ferah u gam gelür gider
Ben hasta ‘âşıkına gelüp kendününce dost
San mürde cisme rûh-ı mükerrem gelür gider
Bir kez bize gelürse rakîbe beş varur
Virür rakîbe peşin bize kem gelür gider
Vaktün hoş eyle câm ile ko hum hikâyetin
Bu ‘âlem-i fenâya nice Cem gelür gider
Elden ko ‘âlemi vü hudâvendegi gözet
Kim ol kalur sana vü bu ‘âlem gelür gider
‘Ömri benefşe gibi geçer çoklarun melûl
Âzurde-keş ki gül gibi hurrem gelür gider
Sa‘y it Visâlî ‘âlem içinde bir ad kılmadın
Kim ad kalur cihânda vü âdem gelür gider
12
Anun ki senün gibi büt-i sîm-beri var
‘Âlemde ne hoş vakti ne devletlü seri var
Andan bilürem lâle seni sevdügin ey dost
Kim bencileyin odlara yanmış cigeri var
Kaddüni göreli tûbâyı gözüm çöpe saymaz
Çoğ olsun anun yaşı ki ‘âlî-nazarı var
Didüm göricek ‘ârızunı zülfün ucında
Bu kutlu gicenün ne mübârek seheri var
Gülbün didigüm kâmetünün şâhına bu kim
Ol şâhda ter-gonca ile verd-i tarî var
Tan yili gelür düşe tura dilber elinden
Biz kullara kim bile yine ne haberi var
Zâhid yüri korkutma Visâlîyi od ile
Pervânedür ol sanma kim oddan hazeri var
13
Gözden kaçırursın yüzün ey hûr perivâr
Billâh ana insân nazarınun ne nazarı var
‘Aşkıyla lebün va‘de virür ‘ıyd-i visâle
Kurbân olayın ana ne şîrîn haberi var
Hem-meclis olan gice sana şem‘i nider kim
Yanında yanağun gibi rûşen kameri var
Gönlüm evi kim vakf-ı hayâlün durur andan
Geçür gam-ı hicrânı ki vakfa zararı var
Yoldan gelicek tan mı almağa tozunun
Nergis dün ü gün yol gözedür elde zeri var
Yanınca rakîb ol sanemün nice yilersin
Sen ite de kim dir berü gel ya ileri var
Yoğ ise zer ü sîmi Visâlînün elinde
El-minnetü lillâh ki cihânsuz güheri var
14
Didüm metâ‘-ı vasluna cânâ bahâ nedür
Didi ‘inâyet olıcak ednâ bahânedür
Gönlüm ‘imâretinde yanaldan çerâğ-ı rûh
Yârün hayâli konmağa hoş tâb-hânedür
Âb-ı revân terânesine çin seher çenâr
Raks urmasın mı hoş negam u ter terânedür
Dil ‘ârızunla hâlün iderdüm müdâm taleb
Mürgun hemîşe istedügi âb-ı revânedür
İklîm-i nazm şâhı olaldan kemâ lillâh
Şîrîn lebünde her gazelüm Husrevânedür
Kaddün ne key bülendüne gâyetde pestdür
Hayrü’l-ümûrdur anun içün miyânedür
..... veli hûbun Visâlîyâ
Virme gedâ eline ki ‘âlî hazânedür
15
Mülk-i cemâli tutmağ içün âşikâr hatt
Leşker getürdi Rûm iline jengâr hatt
Çokdur nigâr-hâne-i Çin ü Hıtayda
Hüsnüyle hatuna irişür ey nigâr hatt
Mecmû‘asında gül yüzünün kâtib-i cemâl
Rengîn varaklar üstine yazmış gubâr hatt
Hatt-ı lebün hayâlini sakladuğum bu kim
Yâkût-hatt olsa olur yâdigâr hatt
Oldı ‘arûs-ı hüsnüne meşşâta olmağa
Rûm-ı ruhunda Hindû-yı âyînedâr hatt
‘Âşık senünle itmek içün sebze sohbetin
Bâğ-ı cemâlüni bezemiş bize zâr hatt
Öldürmege Visâlî miskini hükm ile
Haddün getürmiş ey sanem-i gül-‘izâr hatt
16
Yanağun verdi derd ile sararur benzi perînün
Lebün şevkiyle kan oldı yüregi gonca miskînün
Usanup nâfeden âhû bırakdı deştine gör kim
İrürdi ele tan yeli kohusı sen büt-i Çînün
Güzeller cem‘isin şem‘a irişmez kerr ü ferr ile
Ne denlü revnakı ola kamer katında pervînün
Nigârâ kâfirün âhir yiri âteş olur dirler
Bes o nesne ruhun mesken yiridür zülf-i miskinün
Yüzin hurşîd-i nûr-efşân dehânın zerre itdükde
Miyânın mûydan kılmış Hudâ sen serv-i sîmînün
Çün itdi ‘âlemi Mecnûn saçun Leylîsi tan mıdur
Cihân Husrevlerin Ferhâd iderse la‘l-i şîrînün
Visâlî sen sır ehline ne denlü server isen de
Dervîş vasfını hoş söyle güzeller şâhı Seydînün

17
Ey gâh gâh firâkı iden kaygulu beni
Gel yine vasl ile sevindür yakubanı
Şerbet içürse bana lebün ey tabîb-i cân
Demdür kim eyledi yine ‘aşkun delü beni
Sanma ki senden özgem ey dost gerçi kim
İtdi bu gam bilün gibi bir ince mû beni
Oldum za‘îf şöyle ki eger nâlem olmasa
Bulmazdı kimse itmek ile cüst u cû beni
Pâ-bûsun oldı çün bana sevdâ ‘aceb degül
Hâk eyler ise yoluna bu ârzû beni
Şevkünle yine kan yudum ol dem ki hâk idüp
Bu devr-i sâgar eyleye yâhud sebû beni
Bir egledün Visâlî kadeh-i rakîb ile
Hayf u dirîğ kâkülimüz oldun eyü beni
18
Teşbîh ideydi serve dil ol yüce kâmeti
Olaydı servün anca eger istikâmeti
Mihrün gönülde cânda gamun dâyim isterem
Olduğı hoş durur ni‘amun istidâmeti
Çok egri gamdan anladılar sevdügüm bili
İksâr-ı zikr sevmegün ulu ‘alâmeti
Andan berü ki sâlikünem râh-ı ‘aşkunun
Atar hasûd yoluma seng-i melâmeti
Çekdüm eger çi mihnetini mihr yolınun
Yok zerrece mahabbete cânun nedâmeti
Kaddün hayâli sâye-i tûbâ yeter bana
Kopdukda kara başuma hecrün kıyâmeti
Cism-i Visâlî itdi ise gam degül sefer
Cânun kapunda çün ebedîdür ikâmeti
19
Didüm ol bî-vefâ yâre müşerref itme her câyı
Didi hurşîd sanam ben olur hurşîd-i hercâyî
Kemâl-i hüsnüne mâhum önünde gırre olma kim
Cihân gördüm ki naks itdi bu devrân nice bed-râyî
Habîbüm görmek istersen denizde mevc-efşân sen
Gözümün yaşı taşdukça temâşâ it bu deryâyı
Kerâmet ehlidür diyü mürîd olmağıçun ‘uşşâk
Siyeh-pûş olıban zülfün suya salmış musallâyı
Rakîbün ağzına niçün virürsün la‘l-i şîrînün
Revâ mıdur begüm sunmak dehân-ı mâra hurmâyı
Tabîbüm derdüme bir gün hod dermân itmedün bâ-
ri
Dil-i dîvâne boynundan gider zencîr-i sevdâyı
Sözün dilberleri alır Visâlî nicelerden dil
Fasîh elfâz ile tab‘un tonatsa hûb-ma‘nâyı
IV. Bölüm
20
Tâzedür haddün nigârâ sûsen-i âzâddan
Müntehîdür serv-kaddün servden şimşâddan
Bana ey gül-ruh mahallün itleri âvâzını
Hoş gelür gülşende bülbül itdügi feryâddan
Gönli ma‘mûr ister isen terk-i bî-dâd eyle kim
Mülk olur vîrân olamaz şeh hükmüne bî-dâddan
Devr-i cûdıyla irse bâri benden tan degül
Dîni de kim kurtarupdur cânı ol cellâddan
Zülfünün dâmında feryâd itme rahm umup gönül
Mürg-ı zîrek olsa ummaz merhamet sayyâddan
Eşkümi andan temâşâ anmaz olur Dicleyi
Köpegi kılan teferrüc usanur Bağdâddan
Ey puserlerden beni pend ile men‘ iden peder
Umma var ... rüsvâ-yı ...
Burka‘ı saldı yüzinden işidüp âhum cüst
Sen gülün yüzi açıldı çin seherde bâddan
Ey Visâlîye cevâb iderdi bilen bî-edeb
Germ olup güstâh olma şerm kıl üstâddan
21
Ben âh idici bülbülem sen gülleri gül-reng içün
Sen ganc idici goncasın ben bülbül-i dil-teng içün
Geçdüm şeh-i ‘uşşâk olup çün eşigün tahtına
Yeter bana bu mertebe ‘âlemde nâm u neng içün
Zülf-i siyâhun çözsin tutdı hatt ey ‘unnâb-ı leb
Cem‘ oldı san mûr-ı siyeh müşkîn ‘ineb âveng içün
Kaddün livâsın gözleyüp çöz zülfünün yaprakların
‘Âşıklarun meydânına girmek dilersin ceng içün
Bu devleti yok başuma taş urmaz isen râygân
Virsün gözüme diyeyin bin dânedür per-seng içün
Sen mâh içün âh eyleyüp germ itdügümce zühreyi
Çengâline çengin alur feryâduma âheng içün
Didükçe la‘lün yâdına cânâ Visâlî ter-gazel
Sehhârveş kand üstine efsûn okur şeb-reng içün
22
Şeh-i Rûm olalı ol çeşm-i Hindû
Mu‘anber çetr olupdur ana ebrû
Harîm-i hüsnüne sultân-ı kevneyn
Dem-i fıtratda salmış iki âhû
Hayâl-i ‘ârızun gitmez gönülden
Turur varsa yirün alçağına su
Ne san‘at var bilünde kim gören dir
Çeker iki gümüşden kûh bir mû
Seven hûbı rakîbi ider ri‘âyet
Tonuz gütdürür issine yavuz-hû
Utanmasaydı ay meh-rû yüzünden
Seni görüp yire dutmazdı meh rû
Sözün nazmı kaçan kılaydı dil-keş
Visâlî olmasa devrinde Hâcû
23
Dilber musâhib olsa varup bir levend ile
Bilmez mi olmaz ana meger rikkat lend ile
Zehr-âb-ı Bu’l-‘ubeyd ile rencûr olanlarun
Dönmez mizâcı sıhhate dârû-yı pend ile
Çün sayd olur gül-âba ol âhû-yı har-mizâc
Şîr olmakdan ahî ne müşgîn kemend ile
Râm olmaz ise bana dil-ârâm tünd-hû
Bende çeküp anı bir iki zûr-mend ile
Tar hücresini idem anun kârvân-serây
Şu hadde gâh ki şehr-i Sufe kûy gend ile
Yitse kozak nola çitlende igen igen
Dilber sanevber oldı çü kadd-i bülend ile
Hücren kapusına suyumı sal idüp zeri
Arkanda hoş geçem çü gümüş tahta-bend ile
Çün bâğ-ı hüsnüni korumaz kelâğdan

İncîr gibi dilerse kuşum nola şend ile
Noksân ola Visâlîye hecrün dimezse çün
Sözde berâber oldı Kemâl-i Hocend ile
24
'Akl u sabr u dil ü cân oldı revân sen gideli
Kuru ten kalmışam ey rûh-ı revân sen gideli
'Âleme nice nazar eyleyeyüm ey nûr-ı basar
Göze görünmez olupdur dü cihân sen gideli
Gönder izün tozını kuhl cilâsın ki firâk
İtdi bu dîdemi hûbân nişân sen gideli
Âfitâbum yüzüni gel yine göster ki dahi
Eşkimün kevkebi olmadı nihân sen gideli
Şem'veş yaşum akar her gice dinlenmeyüp
Bezm-i subha degin ey râhat-ı cân sen gideli
Benzüm ey hüsn-i bahârı nice sararmaya kim
'Ömrümün gülşenine irdi hazân sen gideli
Sıhhat-i cân-ı Visâlî senedün anunçün
İderem derd dile feryâd u figân sen gideli

V. Bölüm

25
Gönül şehrine urdı bir meh-i nâ-mihrbân âteş
K'anun her şeb şirârından tolar heft âsmân âteş
Yanağun hâl-i Hindûsı ne sâhirdür nigârâ kim
Semendervâr olmışdur ana dün gün mekân âteş
Leb-i la'l ü 'izârun kim dahi hâli durur hatdan
Biri bî-dûd helvâdur birisi bî-duhân âteş
Yüzün gülzârı şevkinden ider dem dem teganni âb
'İzârun hecr sûzından ider gâh geh figân âteş
Yüzün mihrinden irmese ezelden zerrece pertev
Ne zeyn-i meclis olaydı ne ma'bûd-ı mugân âteş
Dem-i vâ'izden ey sâkî dil ü cân oldı efsürde
Sunarsan âb-ı sâkinden demidür sun revân âteş
Visâlî odı su içre degülse görünmek mümkin
Sözüm âb-ı revânında neden oldı nihân âteş
26
Gam denizine garkayam hâdisenün kenârı yok
Fülk-i dilün felek gibi anun içün karârı yok
'Aşk ile kanda öykünür bana karâr kim anun
Sîne-i sûz-nâkı var dîde-i eşk-bârı yok
Servi geçen güzellerün kâmetin i'tibâr kıl
Ehl-i nazar degül o kim dîde-i i'tibârı yok
Hûr-ı behişt içün beni yârına salma zâhidâ
Yârına irenün bu gün yârına intizârı yok
Âyinesinde hüsnünün jeng-i hattun belirdi lebün
Âyinesin dilün dahi sâf durur gubârı yok
Senden ırak Visâlîye merhamet eyle ey sanem
Kim bu garîb ü bî-kesün bir dahi gam-güsârı yok
Çün her cân u dür-i eşk itse nisâr ayağuna
Lutf it kabûl kim elde dahi nisârı yok
26
Gamze-i hûn-rîzi yârün şûh-ı fettândur henüz
Sünbüli ol serv-i nâzun 'anber-efşândur henüz
Yaraşur sahn-ı çemende nâz ile salınsa kim
Gözleri nergis boyı serv-i hırâmândur henüz
Hat getürüp gerçi itmiş mihrin ol dü rû yâd
Lîkin ehl-i 'aşka haddi mihr-i îmândur henüz
'Akreb-i zülfi yüzinden yüz çevirdügi bu kim
Hatt-ı sebzi gül yüzinde tâze reyhândur henüz
Göz karardup kanlar içdügine ol şûh-ı cihân
Bu yeter şâhidüne la'l kıpkızıl kandur henüz
Merdümi şehlâ gözinün kan döker kassâbvâr
Olgıl ey 'âşık fedâ kim vakt-i Kurbândur henüz
Ol Visâlî cândan ol Yûsuf-cemâle bende kim
Hüsn ile sultânları hükmine fermândur henüz
27
Serv-kad Yûsuf bigi bir gonca-leb dildâr yok
Gözleri mânend-i şehlâ nergis-i hâr yok
Zülfine ey tâcir-i çîn yârün ol gül müşteri
Sanma Rûm âhûlarında nâfe-i tâtâr yok
Sen var iken kime virem gönlümi kim sen kadar
Bir büt-i sîmîn-beden bir mâh-ı hoş-dîdâr yok
Bu cihân bâğını gezdüm kâmetün mânendi hiç
Sîb-i sîmîn-bâr virmiş serv-i gül-ruhsâr yok
Dün tabîb-i la'lüne emsem didüm ben hasta-dil
Didi bîmârum çoğ illâ birine tımâr yok
Mutrib ü nukl u nedîm ü sîre-gîr-i şarâb
Cümle esbâb elde lîkin elde zîbâ yâr yok
Zülfi vasfında Visâlînün işit şekker-zen
Ey diyen tûtî-i lu'b-dîde şeker-güftâr yok
28
Debretse lebin nutka gelüp lutf ile Yahyâ
Gam mürdelerin 'Îsâ gibi eyleye ihyâ
Gördükde leb-i la'lün ile yüzini bildüm
Hem-demdügini mihr-i münîr ile Mesîhâ
Sormak kişi bilmedügini 'ayb degüldür
Billâh lebün rûh mıdur yâ dem-i 'Îsâ
Kimde bulunur hüsn ilinün hâcelerinden
Ağzun gibi bir hokka-i yâkût-ı güher-bâ
La'lünle zenahdânuna benden sorar isen
Bu sîb-i gül-âbı durur ol câm-ı musaffâ
Gamdan günehe girme beni öldürüben kim
Dirler ki cihân içre günâh itmedi Yahyâ
La'lün görüben oldı gazel-gûy Visâlî
Söyletse ne tan bülbüli berg-i gül-i ra'nâ
Derler ki yüzünde görinür nâfe-i gubârı
Sürdün şeh işigine meger tal'at-ı garrâ
Sultân-ı cihân pâdişâh-ı 'âlim ü 'âdil
Ki olmışdur anun ma'deleti memleket-ârâ
Serv-i çemen saltanat-ı Rûm kim anun
Âzâde kıla şâhlarını hayy-i tüvânâ
Yazdukda cihân mülketi menşûrını levha
Kılmışdı kalem nâm-ı hümâyûnını tuğrâ
Ol şâhı mükerremde kerâmet bu yiter kim
Olmış durur envâ'-ı mekârümle mücellâ
Turdukca cihân zât-ı şerîfini fenâdan
Mahfûz u masûn eylesün Allâhu teâlâ'
29
Çün Ka'be yüzin oldı cihân kıblesi Ahmed
Berk ursa cemâlinde nola nûr-ı Muhammed
Zülf-i girîhi halkasıdur beyt-i harâmun
Müşkil bu ki sa'y ile ana irişmez yed
Hâli görinür rûh (u) lebün hâl ile hattan

‘Îsâ-zamândur nola olursa mücerred
Kaşun gözün üstinde gören tana kılursa
Sâd üzre çekildügi garîb olur iken med
Kadd-i kâmetüni itmeye yâd-ı mevzûn
Kılursa güzer mescide bu kâmet-i nev-kad
‘Âşıklarına merhamet it hecr güninde
Mahşer şefî‘i olsa nola ümmete Ahmed
Şâhâne me‘âniyle beyân ide Visâlî
Şol hüsn-i bedî‘ün ki bulunmadı ana had
30
Çün sana mürîd olmışam ey Şeyh Muhammed
Nâ-merdem eger olur isem gayra mukayyed
Kim görse yüzün mushafun sîmü’l-‘aynını
Şakk-ı kamer itdi suver-i engüşt-i Muhammed
Serv ile güneş benzer idi tapuna olsa
Ol verd-i tarî çehre vü serv-i sehî-kad
Saklamağ içün ‘ârızun biter nazardan
Giderdi zerre ana ser-i zülf-i muca“ad
Yazmış iki nun altına gözlerün iki sayyâd
Çekmiş bir elif üstine kaşlarun iki had
Dîn gözleyici zülfüni haddünden ırağ it
Nâr içre koma dîni olanları muhalled
Kim tıfla virür kim zene gönlüni Visâlî
Virmez gönül ol dilbere kim olmaya emred
31
Tur şîve vü nâz ile salın Hacı Muhammed
Tâ halk-ı cihân mâh göre serv-i sehî-kad
Bostân-ı cemâl içre ne irdi ne iriser
Bir sencileyin servi gül-endâm semen-had
Dil tıflına san âyetin ögretmege çekmiş
Bir ağ elif üstine kaşun iki kadd emed
Biz hâkden ey serv dirîğ eyleme sâyen
Tâ kıla had-i ‘ömrüni kaddün gibi mümted
Hûn-rîz siyeh dil gözüne mey dike merdüm
Mihrâbda ser-mest biter ol yüzi esved
Cân itmiş idi mushafı aşkunun ezber
Üstâda beni okumağa virmeden ebced
Kulluğa Visâlîyi kabûl eylersen sen
Gam yimezem eger kılsa cihân halkı anı red
32
Tutsa meydân Hamza olup eş‘ar-ı hüsnevâr
Gamzesi tîğına turmaz Rüstem ü İsfendiyâr
Ol leb-i Nûşînrevândan nice tiryâk umam
Zehr içirmişdür bana gam Güstehemi Hamzavâr
Ey melek şeytân rakîbün gûr olur bahtunlayın
Mihr idüp sen hâce-i hüsn olur isen bize yâr
Hüsn içinde sana irmez hîç da‘vî kılmasun
Oldı ise nola Hürmüz gibi nesrîn tâc-dâr
Nergisün tâcın koparsa yiridür ‘ömr ü sabâ
Câm-ı ‘aşkundan irüpdür hân ana hâb u humâr
Gonca gördükce lebün kandını cüst ağzın açar
‘Ömri sa‘dîveş cüvân olaydı san ol nâ-bekâr
Kaddüne irmek elinden gelmez ey serv-i bülend
Lend-hûr benzemişdür gerçi uzunlıkda çınâr
Ca‘d-ı zülfündür cism-i gûşuma gel halka dak
Tâ senün halk arasında benden olam âşikâr
Kıssa-i hüsnin Visâlî hoş-beyân it Hamzanun
Tâ kim ide işidenler üstine gevher nisâr
33
Niçe yararsın dili kahr ile ey kahhâr yâr
Zahma lutf it merhem ur tabîb yüregüm kahrla yar
Kalbi ‘uşşâkun kaçan bulmaya gamzenden şikest
Zülfikârına ‘Alinün kimse m’olur pâydâr
Olduğum âşüfte budur kim seni gördükde ben
Mâh gördüm serv-kadd ü serv gördüm gül-‘izâr
Mahz-ı cândur lebler ‘uşşâka hattun ireli
Âh kim ‘âşıklarun cânına konmışdur gubâr
Olıcak mahmûr cânı çeşm-i hûn-hârun gibi
Kanumı nûş eylegil kim mey ider def‘-i humâr
Öyle pinhân itmiş durur ol ‘aşkun kim cânda
İtmezem zâr öldürürsen beni zârı âşikâr
Yâd-ı derdinden Visâlî kalmadukda tende cân
Ana şâdam kim kalısar cânda hasret yâdigâr
34
Andan berü ki sîne-i ‘aşkun mukîmdür
Derdün dile musâhib ü gussan nedîmdür
Hecründe nidelüm dili yâd itmese ferah
Terk eylemez gamun bizi yâr-ı kadîmdür
Cân itdi cân içinde elif gibi kâmeti
Ol dilberün kaşları nûn u zülfi cîmdür
Tâ kim vatandan ayru düşüp olmışuz garîb
Bilmez kimesne hâlimizi Hakk ‘alîmdür
Almaz bir eski pula tehî-dest ‘âşıkı
Dilber ki sâ‘id ile yeni tolı sîmdür
Ol pâk güher oldı ise gam degül yetîm
Zîrâ olur behâlu ne dürr kim ol yetîmdür
Ey rahmet âyeti dehen ü zülf ü kâmetün
Mushaf-ı cemâlün içre elif lâm mîmdür
Billâh bizümle itme rakîbâ musâhabe
Nâ-cins sohbeti çü *‘azâbun elîm*dür
Dilber dimiş Visâlî kapumuz gedâsıdur
İtmede dir ise bize minnet-i ‘azîmdür
35
Cân sûretidür serv-i dil-ârâsı ‘Alinün
Dil âfetidür nergis-i şehlâsı ‘Alinün
Yok kâfire yir çünki behişt içre Yezîde
Olmasa ne tan zülf-i müntehâsı ‘Alinün
Gör gâyet-i lutfı ki du‘â eylese habîb
Ağzına sükker la‘l-i şeker-hâsı ‘Alinün
Var iki tarafında hûn-hâr harâmî
Derbend ola mı kaşları arası ‘Alinün
Fettân gözün olalıdan ser-mesti fitne
‘Âşık kanıdur elleri hınnâsı ‘Alinün
Dîvânesidür yirde perî gökde melekler
Sanma ki hemin ins ola şeydâsı ‘Alinün
Gördükce yüzin ayağına düşdi kim ol kim
Bî-hûş kılar beni temâşâsı ‘Alinün
Ayıt gül yüzün vasfını tekrâr Visâlî
Olam dir isen bülbül-i gûyâsı ‘Alinün
36
Şimşâd-ı hüsndür kad-i dil-cûsı Kâsımun
Nesrîn-i lutfdur gül-i hod-rûsı Kâsımun

İrdükce tan yili ne güzel cilveler kılur
Bâğ-ı ruhunda turresi tâvûsı Kâsımun
Sîmîn-serîr-i hüsne geçüp hükm ider revân
Mülk-i Hıtâya benleri Hindûsı Kâsımun
Fitne uyur bu hüsn ili dârü'l-emân olur
Vurdukca uykuya gözi câdûsı Kâsımun
Zülfi resenlerini ider sihrle ejdehâ
Göz bağladukca gamze-i câdûsı Kâsımun
Mâhî olup cemâli denizinde rûz u şeb
Dil-i Yûnus şikâr ider ebrûsı Kâsımun
Halkun diline düşdi Visâlî sözi bigi
Manzûm olalı dişleri lü'lü'si Kâsımun
37
Nihâl-i serv-i cennetdür kad-i bâlâsı İshâkun
Gül-i bâğ-ı letâfetdür ruh-ı zîbâsı İshâkun
Sular sahrâda zencîrin sürüyüp uyur âşüfte
Görüp dîdârın olmışdur meger şeydâsı İshâkun
Gül-endâmı nâzükdür harîr âzârına dimez
Meger pîrâheni ola semen vâlâsı İshâkun
Su gibi pâk olmakda ne denlü pâk ise gevher
Dişi lü'lü'sini gör ki olur lâlâsı İshâkun
Na'îm cennete irmek diler isen dâr-ı dünyâda
İriş bî-dûd iken sûfi lebi helvâsı İshâkun
Elinden sâkî-i devrün irür her şahsa bir cür'a
Mey-i 'aşk ile san pürdür felekler tası İshâkun
Visâlî râh-ı vaslında iven 'aşkını sabr kim
Kesilmez olmasa rehber gamı sahrâsı İshâkun
38
Gözlerün 'izz ile adam öldürür Okçı Hasan
Niçe kurbân olmıyayın ol kemân-ebrûya ben
Sâzına dem-sâz olıcak müntehâ âvâz ile
Rûh-ı Kudsî sad hezârân âferîn dir sidreden
Dökme gel ey mâh ebr-i çeşmümün bârânını
Tutmasun dirsen kenârun bâğ-ı ruhsârun çemen
Dest urup çâk itmez idi goncanun ağzın sabâ
Ağzuna öykünmege açmasa ol miskîn dehen
Sünbülün reyhânı mıdur hüsnünün bezmine kim
İtmiş iki dâmenini pür-gül ü pür-yâsemen
Öldürür isen de habîbüm kulunam kurbânınam
Lutf ider isen de yiridür bana sen
Ol perî-peyker Visâlî 'âşıkumdur dirmiş
Pâdişehdür bendesine nola itse hüsn-i zan
39
Yüzine kir getürdi bakamaz kimesne aya
Ey gül-ruh öykünelden sen serv-i meh-likâya
Sen Ka'be-i cemâlün zülfine yakılan dil
Kandîl asar haremde zencîr-i misk-sâya
Bu kürsî-i semânun üstine çıkmayınca
Olmadı sidre hem-ser ol kad-i müntehâya
Kaşunla kirpigünün müştâkıyam gönülden
Ol tıfla dönmiş kim düşmendür oka yaya
Ko 'ârızuna insin zülfün didüm dedi kim
'Âkil kaçan salısar müşk-i Hıtâyı hâya
Ey hâce 'âşık isen ko zer hevâsını kim
Târdan olur kalender düşerse bu hevâya
Olur birez küçük semâk beyt-i muhayyer
Nev-rûz âb çü bülbül âgâz ider nevâya
Barmak koyup göz üzre başlar figâna derhâl
Bezmünde iniledür emr itdügünce nâya
Görsen Visâlî yârün ebrû vü zülf ü kaddin
Şükr eyle irdün içün ol demde bu recâya
40
Senün hûni gözün câna girür bir demde bin kana
Bu kanlar içici kâfir 'aceb kana kaçan kana
Revân ol gel ilet eşküm beni ol nâr-ı fürkatde
İrürse seyl-i hâşâke nola serv-i hırâmâna
Hezârân tîğa baş urdum ben anun urmayam terkin
Kaçan mıkrâzdan korkup çerâğı koya pervâne
Çıkup tarf-ı külâhundan gelür ruhsâruna zülfün
Senün devründe tan mıdur gelürse kâfir îmâna
Ser-i zülfün gül üstinde yatur bir deste sünbüldür
Ya halka olmış ejderdür girüp sahn-ı gülistâna
Rakîbün dirse 'uşşâkı helâk it tîğ-ı hecr ile
Yigitsin dostum sakın uyup kan itme şeytâna
Visâlî vasf-ı hüsnünden yazar dîvâna sezâ kim
Okursa anları 'âkil olur derhâl dîvâne
41
Buyur şâhum cefâlar tâze tâze
Gedânam kıl 'atâlar tâze tâze
Lebün düşnâmlar in'âm idicek
Kıluram ben du'âlar tâze tâze
Yaşum yağmurları sen serv-i nâza
Virür neşv ü nemâlar tâze tâze
Gözüm merdümleri hûn-ı cigerden
Giyer la'lîn kabâlar tâze tâze
Meger huld-ı berîndür Rûmili kim
Kopar hûrî-likâlar tâze tâze
Visâlî bu güzeller Husreviçün
Kılur şîrîn senâlar tâze tâze
Nitekim Vâmık ol 'Azrâ-'izâra
İder mihr ü vefâlar tâze tâze
42
'Uşşâka 'Ali şîve ile kılsa nigâhı
Bin cân ile bir gamze ile çeşm-i siyâhı
Ol şûh hazer eylemedi âhum okından
Sen sakla anı cümle hatarlardan İlâhî
Yüz yıl dir isem sana benüm şevkümi ey dost
Benlerde yüzin eylemeyem şerh-i kemâhî
Sevdüm seni oldum ki dahi mâh-ı nev idün
Bedr oldun ise şimdi dirîğ itme nigâhı
Öldürme beni olsa gözün kanuma şâhid
Mesmû' tutar mısın iki mest-i güvâhı
Yüzünde senün zülf-i siyâh olsa ne tan kim
Çok gezse kişi günde gelür ana sipâhı
Ey mâh-cemâl âh-ı Visâlîden usan kim
Mehden geçüben 'arşa çıkar 'âşıkun âhı
43
Çıkdı elden dil ele girmedi dildâr dahi
Odlara yandı ciger sîne-i efgâr dahi
Yârsızlık gamını söyler isem yâdlara
Ağlaya bâğ için yâr ile ağyâr dahi
Gönlümüz oldı hayâl-i hat u zülfüne makâm

Yurd idindi bu vîrâne bir mâr dahi
Hâr u hâr arasında senün ile olıcak
Atlas olur bana hâr ekl olur hâr dahi
Turmadan dîvârda rakîb şeytanlık ider
Eylemez adamlığı yâr-ı perîvâr dahi
Gözlerüm âbı ile virdi vücûdum hâkin
Lik yanar bu derûnumda yanan nâr dahi
Kulluğa kılur ise yâr Visâlîyi kabûl
Olmazın benden ana şâh-ı cihândâr dahi
44
Nice bir gamzelerün kan döke kassâb gibi
Nice bir tâze yire k'ide kanum âb gibi
Bulamaz fikr idüp ağzun hıred-i hurde-şinâs
Dil-i âvâre-sıfat oladı nâ-yâb gibi
Varak-ı verd-i ruhunda hat-ı sebzün göricek
Dil olur zîr ü zeber nokta-i i'râb gibi
Ruh u zülfünle habîbüm 'arakun katreleri
Görinür gözlerüme jâle vü habâb gibi
Oturup yâr ile sarf it varunı câm-ı Ceme
Koma ağyâra sakın Behmen ü Dârâb gibi
Dökmesün devr yüzüm suyını disen sâkî
Virmegil elden ele câm-ı mey-i nâb gibi
Gül yüzin hecri Visâlî diline uralı dâğ
Oldı pür-hûn cigeri lâle-i sîr-âb gibi
45
Ey kılan yâkûtı perde dürr-i nâ-yâb üstine
Tap akıtgıl başımun la'l-i zer-i nâb üstine
Bir dem olsam didi kim yolunda bî-hûş kim
Vardığı hoşdur be-gâyet mest olan hâb üstine
Gülşen-i hüsnünde diller itmege 'ıyş-ı bahâr
Sâyebân tutmış benefşe sebze vü âb üstine
Hüsnün ordusını seyr ideliden ferrâş-ı subh
Çetr-i miskîn kurduğın 'anberden ıtnâb üstine
Noktadur berg-i gül üzre ol leb-i la'linde hâl
Yâ mekesdür 'anberîn kondı cüllâb üstine
Diledüm kim yüz koyam ol serv ayağına didi
Hâk-i pâyı git koma gül-berg-i sîr-âb üstine
Çün tınâb üstinde virür 'âkıbet cân-bâz cân
Vir Visâlî sen de cân ol zülf-i pür-tâb üstine
46
Ey letâfet çemeninde salınan kebk-i derî
Öyle gâfil yürüme âhum okından hazeri
Salınup şîve vü nâz ile sehî serv gibi
Nola bostânumuza geh geh idersen güzeri
Sen bu hüsn ile 'ıyân olalı her demlerden
Eyledi özini nihân utanup hûr u peri
Sanki tâvûs-ı cinândur ser-i zülfün kim ider
Cilvegeh-i bâğ-ı behişti açmak bâl ü peri
Ruhlarun hâline şeh deger gümüş tahta geçüp
Sâyebân idüp izine oturur müşk-i teri
Levh-i sîmîne hatun müşk ile efsûn yazalı
Saldı halk arasına fitneyi dü kameri
Kâmetün şâhı nice serv-i sehîdür kim anun
Tâze hurmalar ile sîb-i bihîdür semeri
Sünbülün gonca lebi güli pister ideli
Lâlenün kapkara yandı haddinden cigeri
Ne 'abâdur 'aceb ol şi'r ise âvâresi
K'atlas-ı nesteren olmışdur anun astarı
Hârlar cevri hurmâ-yı leb-i la'lüniçün
Cigerüm ideli sekrân beni 'aşkun şekeri
Kef-i sîmîn ile sâkî ele sun bir zer ayak
Kim anunla gide bizden dü cihân derd-i seri
Âb u huşk ile ter âteş açuban germ olalum
Serd-i hâk eylemeden gam bu hevâ hurd u seri
Beni dûr eyledi devrân ruh-ı dildârumdan
Ahum okına siperdür felegün mâh u hûrı
Gözüm ayına garîkum gönül odına harîk
Ey rafîküm bu tarîkun çoğ olurmış hatarı
Ol güher çıkduğıçün nâgeh ilden habîb
Saçımun ey dîdelerüm kurıda ter durur
Kim irişdürdi Hudâ ben kulı bir servere kim
Saymaz ol çubeyi dem bir ceve yüz bin güheri
Rükn-i dîn ü hazret-i paşalı mu'azzam kim anun
Melik-i mülk-i cihândur işigi bendeleri

VI. Bölüm

47
Bir belâ-engîz bâlâsına oldum mübtelâ
Âh kim bu gün getürdüm başuma müşkil belâ
Turresi dâm-ı belâdur yâ kemend-i hâdisât
Kim anun her bir kılında bağludur bin mübtelâ
Nâzeninün nâzı hoşdur nâz idene dostum
Hûblar içinde dünyâ gibi olma bî-vefâ
Gözüne yüz sürmedi kimse meger kim kâkülün
Urmadı zülfün ucına el meger dest-i sabâ
Gözlerün ne terk endâzdur kim gamzeden
Câna bunca tîr urur itmez birisinde hatâ
Anuniçün kumrı el üstinde tutar çınâr
Kim seher turup okıdı kaddüne medh ü senâ
Yâd idicek zülf ü ruhsârun namâz içre imâm
Gâh *ve'l-leyli izâ yağşâ* okur geh *ve'd-duhâ*
Leblerün hurmâlarından virdügün demde zekât
Bana in'âm ide gör kim hem gedânum hem garîb
Göricek yüzün Visâlînün du'âlar itdügi
Bu ki dirler subh demde müstecâb olur du'â
48
Olduğı demlerde sâkî bezme şifâ Mustafâ
Mey kızarmasun mı ider câm-ı la'linden hayâ
Yaraşur sîmîn eline tas-ı zerrîn âfitâb
Sunmağa 'uşşâka su oldukca sakkâ Mustafâ
Fitne-i âhir zamândur bu kamer devrinde kim
Zülfinün her bir telinde bağludur bin mübtelâ
Sen gözi şehlâya şehler yaraşur kul olmağa
Pâdişâh-ı hüsn olanlar sana nisbetdür gedâ
Salınurken serv-kaddün şîvesin gördi meger
Kim düketdi 'ömri gitmez dahi başından hevâ
Gözlerün devrinde nergis ile bîmâr oldı kim
Kalkamaz hergiz tayanmayınca yirinden 'asâ
Din durur dilber lebinden cânları 'âşıklarun
Leblerün göster Visâlî tâ ide dinin edâ
49
Gönlümi âliyle benden aldı dilber Mustafâ
Âh kim 'uşşâka dirler çoğ idicidür cefâ

Ol meh-i nâ-mihrbândan merhamet ummam didi
Ben cefâ idiciyüm bilmezem mihr ü vefâ
Cân lebe irişdi bilmez yâr hâlümden haber
Ol tabîb-i câna derdüm 'arz ide bâd-ı sabâ
Nev-cüvânın âhın alma 'âşıkun gel dostum
Soldurur gül yaprağını çünki germ olsa hevâ
Sana ben didüm gazâle olsa şîr-efgen gazâ
Kâmetün serv-i sehîdür serv olursa meh-likâ
Gonca ağzundan utanup yüzine tutar nikâb
Tan degül mestûrlarda olsa ey dilber hayâ
Bu Visâlîden selâmı çünkim idersin dirîğ
Kirpigünün ucına yârı ki geçür kıl merhabâ
50
Habîbüm itmedi bir gün beni şâd
Ben ana bendeyem ol benden âzâd
İrişmedün benüm feryâduma hîç
Elünden ey sanem feryâd feryâd
Sadâ-yı bî-sütûnı gûş kıl kim
Belâsın nicedür feryâd feryâd
Benümle âşinâ olmadun ey dost
Senünçün gerçi ilden olmışam yâd
Gözündür cân-sitân la'lün revân-bahş
Olupdur her biri katında üstâd
Vefâ umar gönül sen bî-vefâdan
Ne denlü oldı ise çün mu'tâd
Visâlî ko gönül şehri yıkılsun
Ola kim ola cân iklîmi âbâd
51
Bize tan yili ile berg-i gül-i ter geliser
Atlanup atına ya'ni yine dilber geliser
Şeb-i hicrân geçer ü subh-ı visâl irişür
Zulmet-i gam gidiser mihr-i münevver geliser
Sedd-i 'ömrün yine kuvvetlendi yıkılmakdan kim
Def'-i Ye'cüc-i gam itmege Sikender geliser
'Iyş-ı cennet idelüm çün bizim otağumuza
Boyı tûbâ özi hûrî lebi Kevser geliser
Mey ü nukl ile şehâne kuralum bezm kim ol
Zevkini sîb-i lebî bâde-i ahmer geliser
Râzıyam yağsa gökden başuma tîr-i kazâ
Başa çünkim ne kim oldısa mukadder geliser
'Aşk meydânı içinde ko Visâlî başı kim
'Âşık öldürmege ma'şûk-ı dilâver geliser
52
Mustafâ gibi bulınmaz gül-i nev gül-bün-i nâz
Sûz ile bülbül isen ol güle 'arz eyle niyâz
Hil'at-i şîve-i bâlâsına bicdükce Hudâ
Çekdi meşşâta-i kudret gözine sürme-i nâz
Salınur iken görüp ol serv-i nihâline didüm
Olsun ol kâmet-i dil-cûya fedâ 'ömr-i dırâz
Didüm ol yâra yüzün görmege bin cân vireyin
Didi nâz ile tebessüm iderek bin igen nâz
Bedr iken mâh-cemâlün süre gör devrüni hoş
Kim bile ne kıla bâz-ı felek-i şu'bede-bâz
Sırrını itme rakîbe sakın ey dost 'ıyân
Sîne-i sâhib-i güneh olmaz mahrem-i râz
Aldı hecründe Visâlî gözi yaşıyla vuzû'
Kanı mihrâb kaşun kim kıla sıdk ile namâz
53
Şehlâ gözüne mi dökem ol kâfir-i hûn-rîz
Kan dökmege tîğ-ı müjeni her dem ider tîz
Gamzen di harîs olmasun içmege kanum kim
Bîmâr olıcak mürde-i hoş derde ki perhîz
Virmege safâ mest-i mey-i 'aşkuna cânâ
Olmış dehenün bestesi nukl-i şeker-âmîz
Şîrîn lebünün yolına harc eyledüm cüst
Olsaydı elümde sanemâ mülket-i pervîz
Kim görse ruh u zülfüni ey Husrev-i hûbân
Bağlandı sanur bir yire Gülgûn ile Şebdîz
Sâkî cigerüm yandı âteş-i gamda
Lutf it demidür sun bize âb-ı tarab-engîz
Artar göricek tal'atun efgân-ı Visâlî
Âhı çoğ ider ise seher mürg-ı seher-hîz
54
İtdi etrâfı mu'attar yine müşgîn nefesün
Meger ey bâd-ı sabâ zülfine irdi nefesün
İtme cânâ anı kim bize gelüp gitmeyesin
Çün bilürsin ki gelüp gitdügi yegdür nefesün
Dil gözünden uşanur zülfüni seyr eyler iken
Tan degül şeb-rev olan havfını çekse 'asesün
Beni yakdukca 'izârun nice âh itmeyeyin
Kim oda yansa duhânı çıkar elbetde hasun
Ey gönül çâh-ı zekandan görinür sana halâs
Resen-i zülfine var ise eger dest-resün
Hâl-i müşgînüni cânâ leb-i la'lünde gören
Dir şeker yoğ ise anda ne işi var megesün
Reh-i kûyunda anıldum sana hoş gelmeye mi
Zevki var Ka'be yolında nagamât-ı ceresün
Âferîn eyle Visâlî sözümün dürrine kim
İremez ana letâfetde sözi hîç kesün
Tûtî-i bâğ-ı sühansın şeker-efşân ola tur
Bozmadın devr-i cefâkâr eli hâke nefesün
55
Ey güzeller hâsı gerçi 'âm olur hân-ı Halîl
'Âşıka hâs it 'avâma kılma lutfunı sebîl
Gam tarîkınun dil kim olmağ ister sâliki
Dâmen-i zülfini tutsun k'oldurur ni'mü'd-delîl
Ya gözümün yaşı Dicle tal'atun Bağdâd-ı hüsn
Ya cemâlün Mısrı behişt gözlerümün yaşı Nîl
Ne melekdür ol perîvâr adamı kim yolına
Dem-be-dem cârûb kılar perr ü bâlin Cibrîl
Zülfi gülzâr-ı ruhından leblerine meyl ider
Kâfire yitmez mi cennet yâ Rab ister selsebîl
Mest-i hüsn oldun Visâlîden lebün men' itme kim
Mest olan câm-ı şarâba olmaz ey dilber bahîl
56
Kâkül-i müşgîn ki dilber götürür ser üstine
Benzer ol tâvûsa kim kondı sanavber üstine
Âfitâb üzre hilâl görmedün ise ol mehün
Gör benâgûşun düşicek halka-i zer üstine
Zülfin inerken getürse çeşmi üzre ol habîb
Sanuram kim şâh-ı sünbül düşdi 'abher üstine
'Ârızun üzre görünen lahza yâhud dilberâ

Çıkdı mı âhum duhânı şem‘-i hâver üstine
Sînene diller düşelden oldılar cümle şikest
Şîşeler olur şikeste düşse mermer üstine
Kıl hamâyıl boynuna kavlüm ki itse ziyân
Düşücek yavuz nazarlar sen semen-ber üstine
İt gibi bir gün rakîbi tîğ ile eyle helâk
Zü’l-fekârını ‘Alînün sal bu kâfer üstine
Gam degül uzatdun içün sonra toyur kadrini
Tek senünle yatalum bir gice pister üstine
Lutf-ı tab‘ına Visâlînün hezârân üstine
Kim dem-â-dem ter gazellerdür güzeller üstine
57
Düşmeni gel dostum gül gibi handân eyleme
Goncaveş bu gussayıla yüregüm kan eyleme
Gönlümi şîrîn dehânun gibi dâyim teng idüp
‘Anber-i zülfün gibi hâlüm perîşân eyleme
Çün gönül tahtında sensiz pâdişâh-ı mülk-i cân
Gönderüp gam leşkerini mülk-i vîrân eyleme
Ruhlarun mülkini virme jeng-bâr-ı hatuna
Mülk-i İslâmı yazıkdur kâfir-sitân eyleme
Hak bilür cânâ seni ben cân u dilden severüm
Gel beni sevmez diyü lutf eyle bühtân eyleme
Çün cefâdandur safâsı bildün ol sengîn-dilün
Her ne cevr var ise çek ey efgân eyleme
Yâr eşiginden Visâlî itmegil pervâne kasd
Bülbül-i ter nağmesin terk-i gülistân eyleme
58
Çün yara urdı kara gözün câna Mustafâ
Merhem odur ki girmeyeyin kana Mustafâ
Olmasa idi kâfir-i mest o gözlerün
Kasd itmeyeydi hûn-ı müselmâna Mustafâ
Gözden gülün hayâli firâkunda gitmeyüp
Merdümlik itdi dîde-i giryâna Mustafâ
Hacletle gül kızarup olur gonca teng-dil
Gelsen bu had ü kadle gülistâna Mustafâ
Gönlüm zekan diler saçuna di kim indire
Dîvâne-i kemend ile zindâna Mustafâ
Yüz yıl sorar isem leb-i la‘lün usanmazam
Cânından adamı kaçan usana Mustafâ
Rahm itmeyüp Visâlîyi öldür firâk ile
Ger virür ise derdüni dermâna Mustafâ
59
Belâ-engîz-i bâlâsıyla Bâlî
Kılup durur musallâsınca Bâlî
Cemâli şem‘ine pervâz iden bâl
Yakar pervâneveş periyle bâli
Leb-i şekker-feşânını sorarsan
Nebât-ı Mısrî yâhod Basra balı
Eger Bâlî iremezsen fezâda
Senün boyunu gider bâlün vebâli
Gözün sevdâlarından dir ki âhû
Olup ser-geşte geşt ider hayâli
Gönül bâğını itmişdür müşerref
Ne ra‘nâ serv imiş kaddün nihâli
Senün boynunadur kâfi olursa
Visâli ârzûsından Visâlî

VII. Bölüm
60
Sultân olalı mülk-i cihân içre Sefer Şâh
Meh-rûlar olup durur ana nide dergâh
Serv öykündi ana eger olsa kabâ-pûş
Meh tuta idüm anı gelen ise eger mâh
Zulm itmege ‘uşşâka heves eylemegil kim
Hoşdur ki ra‘iyyetlere ‘adl ide şehen-şâh
Mihrinde eger ruhlarunun olmasa sâdık
Yırtıp yakasın itmedi subh-ı hezâr râh
Dîdârı temâşâsı durur ‘âşıka devlet
Gel bizi irür dostum ol devlete geh gâh
‘Aşk odı ki virdi niceler hâkini bâda
İrdi bu zemân bana *tevekkeltü ‘alellâh*
Sevdün yine bir hûnî cû pinhânı Visâlî
Sakın ki rakîb olmaya bu dârdan âgâh
61
Şol büt kim anun gözleri âhû-yı Hıtâdur
Saçına müşgî dimek ‘ayn-ı hatâdur
Ebrûsı hilâl olalıdan ‘ıyd-ı cemâle
Hüsn ehli arasında hoş engüşt-nümâdur
Dem-i zülfi hevâsından irer bâd-ı bahârı
Gülşende anunçün nefes-i gâliye-sâdur
Gül sofra açup germ olalı kadehe hurşîd
Bübül çağırupdur ki yine ‘ıyşa salâdur
Nâsıh sözüni ger degül vakt-i nasîhat
Sâkî berü sun sâgarı kim der-i safâdur
Cânâ heves-i bûyun ile virdi yile gül
Sanma ki anı yile viren bâd-ı hevâdur
Cân ile mürid olalı bu ‘aşka Visâlî
Nazm ehli dilinde idi şeyh-i şu‘arâdur

Murabbâ
I
Kıluban zülf-i perîşânun ucın cây gönül
Bizi gark eyledi sevdâya ser-â-pây gönül
Verdi hayret bize bizde komadı rây gönül
Vây gönül vây bu gönül vây gönül ey vây gönül
II
Uyalıdan berü ol zülf-i siyehkâra gönül
Bize yâd oldı vü yâd eylemedi kara gönül
Gam yazusında bizi eyledi âvâre gönül
Vây gönül vây bu gönül vây gönül ey vây gönül
III
Dil ucından girer âdem kamu her ne ki görür
Dile uyan kişiler pür-gam u teşvîş yürür
Bizi merdümde komaz bir güzel ardınca sürür
Vây gönül vây bu gönül vây gönül ey vây gönül
IV
Oldı dîvâne gönül kaçan olur bend-pezîr
Yâreden kim ser-i zülfin ana kılsın zencîr
Olur âzâde iken gönle uyan kişi esîr
Vây gönül vây bu gönül vây gönül ey vây gönül
V
Kıldı dil şîfte-i gam-efzây beni
Dile niderdüm uyup vây beni vây beni

'Âkıbet kıldı cihân halkına rüsvây beni
Vây gönül vây bu gönül vây gönül ey vây gönül
VI
Gerçi hercâyîdür âhir varur elden ele gül
Bî-vefâ dimez akar lîk anı gördükce gönül
Her seher anun içün âh idüp ider bülbül
Vây gönül vây bu gönül vây gönül ey vây gönül
VII
Her nefes oda beni bu iki üç hâl yakar
Kim ne dil girer ele ne yüzüme yâr bakar
Bir vefâsızdan aluram bir neyise akar
Vây gönül vây bu gönül vây gönül ey vây gönül
VIII
Cehd idüben diler idüm ki didüm 'akl-ı şehe
Virmeyem dahi gönül ala göze kara kaşa
İdeyin şîşe-i sabrı yine dil çekdi taşa
Vây gönül vây bu gönül vây gönül ey vây gönül
IX
Tap beyân eyle Visâlî gam-ı dil kıssaların
K'eyle bahş eyledün ol kıssalarun hisselerin
Çekemez her kim olur ise gönül gussaların
Vây gönül vây bu gönül vây gönül ey vây gönül

NOTLAR

[1] Sürûrî, *Bahrü'l-Maârif*, DTCF. Ktp., İsmail Saib I/437; Hüseyin Remzi, *İlâveli Müntehâbât-ı Lugat-ı Osmâniye*, C.II, İstanbul 1304, s.486; Şemseddin Sâmi, *Kamûs-ı Türkî*, İkdâm Matbaası, İstanbul 1317, s. 1464; Muallim Nâci, *Esâmî*, Mahmud Bey Matbaası, İstanbul 1308, s.902; E. J. W. Gibb, *A History of Ottoman Poetry*, C. I, London 1900, s.100; Pars Tuğlacı, *Okyanus Ansiklopedik Sözlük*, C.V, İstanbul 1972, s. 2100; Cem Dilçin, *Türk Şiir Bilgisi*, Ankara 1983, s.269; Tâhirü'l-Mevlevî, *Edebiyat Lugatı*, İstanbul 1973, s.114; Haluk İpekten, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri*, Ankara 1985, s.21; Harun Tolasa, "18. yy.da Yazılmış Bir Divan Edebiyatı Terimler Sözlüğü: Müstakim-zâde'nin Istılâhâtü'ş-Şi'riyye'si II" *İÜEF Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi,* XXIV-XXV, s. 378; Hikmet İlaydın, *Türk Edebiyatında Nazım*, Ankara 1997, s. 151; Nazîreyi kavram ve terim noktasında ayrıntılı bilgi için de, Bkz. Edith G. Ambros, "Nazîre, The Will-o'-the wisp of Otoman Dîvân poetry" *Wiener Zeitschrift Für Die Kunde Des Morgenlandes*, 1989, s. 57-65; Mustafa İsen, "Divan Şiirinde Nazîre Geleneği" *Ötelerden Bir Ses*, Ankara 1997, s.326-331; Cemal Kurnaz, "Cumhuriyet Döneminde Fuzûlî'ye Bir Nazîre: Âlî Divanı" *Divan Edebiyatı Yazıları,* Ankara 1997, s. 290; Edirneli Nazmî, *Mecmaü'n-Nezâ'ir* -İnceleme-Tenkidli Metin- (Haz. M. Fatih Köksal), Hacettepe Ünv. Sos. Bil. Enst. (Basılmamış Doktora Tezi) C.I, Ankara 2001, s.2-7

[2] Eser Mustafa Canpolat tarafından yayınlanmıştır. Ömer Bin Mezîd, *Mecmûatü'n-Nezâ'ir*, (Nşr. Mustafa Canpolat), Ankara 1982.

[3] Eser M. Fatih Köksal tarafından Doktora Tezi olarak hazırlanmıştır. M.Fatih Köksal, *a.g.t*.

[4] Günay Kut, "Mecmûa" *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergah Yay. C.6, İstanbul 1986, s.170-173; Hüseyin Ayana, "Bir Nazîre Mecmûası" *MTFEF Türklük Araştırmaları Dergisi*, C.7, İstanbul 1993, s.111-118.

[5] Mehmed Çavuşoğlu, "Nedîm'e Dair" *Türk Dili*, S.426 (Haziran 1987), s.338.

[6] M. Fatih Köksal, "Orjinal Bir Şair: Edirneli Nazmî ve Dîvân'ına Yeni Bakışlar" *Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 20 (Kış 2002), s. 105.

[7] Sehî, *Tezkire-i Sehî*, Matbaa-i Âmidi, İstanbul 1325, s.90; Latîfî, *Tezkire-i Latîfî*, İkdâm Matbaası, İstanbul 1314, s.359; Kınalı-zâde Hasan Çelebi, *Tezkiretü'ş-Şuarâ*, (Haz. İbrahim Kutluk), C. II, Ankara 1989, s.1040; *Künhü'l-Ahbârın Tezkire Kısmı*, (Nşr. Mustafa İsen), Ankara 1994, s.169; Riyâzî, *Tezkiretü'ş-Şuarâ*, Süleymaniye (Esad Efendi) Ktp., 3871, 114a; Fâizî, *Zübdetü'l-Eşâr,* Milli Ktp., Yz. A.679, 124b; Kâtip Çelebi, *Keşf el-Zünûn*, (Haz. Ş. Yaltkaya-R. Bilge), C.I, İstanbul 1971, s.819.

[8] Mehmed Süreyyâ, *Sicill-i Osmânî*, Matbaa-i Âmire, C.IV, İstanbul 1333-42, s. 608; Şemseddin Sami, *Kâmûsü'l-A'lâm*, Mihrân Matbaası, C. VI, İstanbul 1316, s. 4687; Nâil Tuman, *Tuhfe-i Nâilî*, Yz.1166; Mehmed Fuad Köprülüzâde, *Millî Edebiyat Cereyânının İlk Mübeşşirleri ve Dîvân-ı Türkî-i Basît*, Devlet Matbaası, İstanbul 1928, s.9-48; Nihad Sami Banarlı, *Resimli Türk Edebiyat Tarihi*, C.I, İstanbul 1971, s.621-622.

[9] Latîfî, *a.g.e*., s.90.

[10] Hasan Çelebi, *a.g.e*., s.1040.

[11] Sehî Bey, *a.g.e*., s.90.

[12] M.Fatih Köksal, *a.g.t*., metin.

[13] Bkz. Sehî, Latîfî ve Hasan çelebi Tezkireleri; Köprülüzâde Mehmed Fuad, *Eski Şairlerimiz Divan Edebiyatı Ansiklopedisi*, Resimli Ay Matbaası, İstanbul, s.126.

[14] Edirneli Nazmî'nin Mecmaü'n-Nezâ'ir'i üzerine doktora tezi hazırlayan M. Fatih Köksal da, yukarıdaki örnek şiire bakarak Edirneli Nazmî'deki şiirlerin Aydınlı Visâlî'ye ait olduğuna kanaat getirmiştir. Bkz. *a.g.t.,* C.I, s.284.

[15 *] Nizamî ile Şeyhî'nin beyitleri kayıp sayfada olup divanlarından alınmıştır.